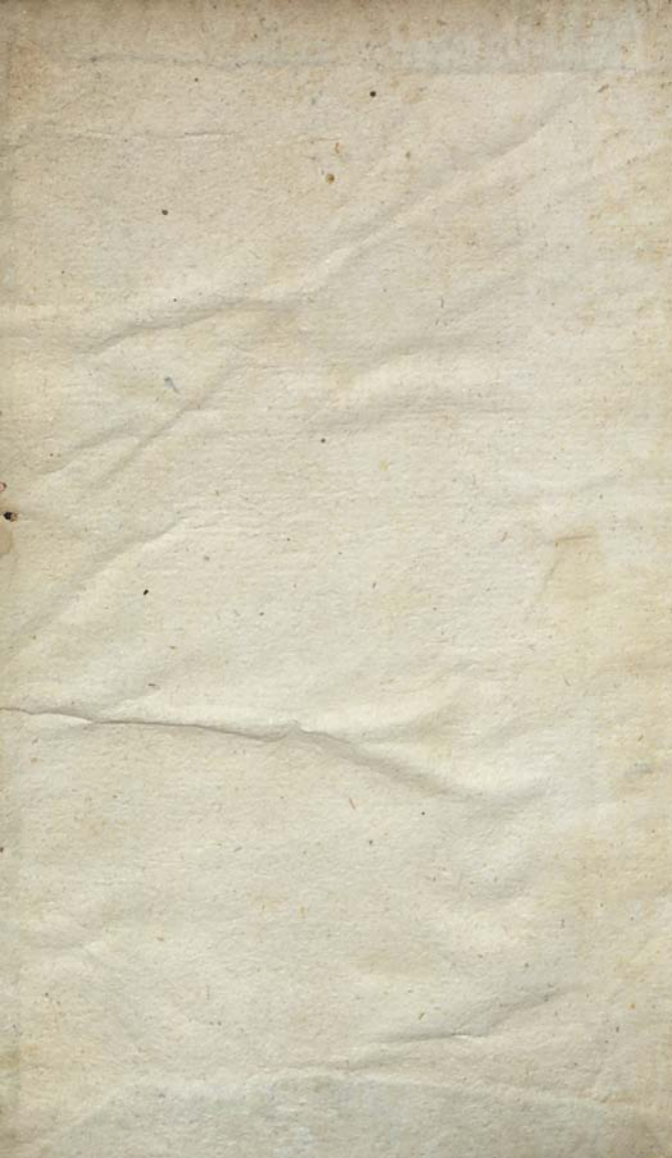

2. Biblioteca
ASTRA, Sibiu

32 P.C.N.

05

SIV 2090

Mag^o ...

11
Daulus^o Tyrifi

L

2525

**ACTUS HUMANUS
INDIFFERENS.**

Ad Mentem Doctoris Subtilis

**JOANNIS
DUNSCOTI**

*Examinatus, ac publicæ Disputationi
expositus*

**SUB COMITIIS PROVIN-
CIALIBUS CELEBRATIS**

In Conventu Monacensi

**F.F. Min. S.P. FRANCISCI
Reformatorum.**

P R Æ S I D E

P.F. STANISLAO KARG,
Præfati Ordinis & Conventûs in
Studio Generali SS. Theologiæ
Lectore Ordinario.

D E F E N D E N T E

F. EPIMACHO NIDERMAYR,
Ejusdem Ordinis & Studij Candidato.

Die 10ta Mensis Augusti, Anno M. D. CC. XI.

Cum Facultate Superiorum.

MONACHII, Typis Joannis Lucæ Straubij.

861 3317

*Admodum Reverendo in Christo
Religiosissimo ac Clarissimo Patri*

**FRANCISCO
CACCIA**

**Ordinis Min. S. P. FRAN-
CISCI Reform. Lectori, Con-
cionatori Emerito, Almæ Provin-
ciæ Austriæ Ex-Provinciali,
TOTIUS ORDINIS**

PATRI,

**Iteratò Generali Diffini-
tori Actuali, per totum S. R. I.
Commissario Generali Terræ**

sanctæ,

**Theologo & Concionatori Cæ-
sareo, Guardiano Lanzendorffensi,**

AC

**Provinciæ S. ANTONII Paduani Ba-
varicæ Commissario Visitatori Generali,**

Patri ac Superiori suo Observandissimo

Colendissimo.

ADMODUM REVERENDE,
IN CHRISTO RELIGIOSISSIME,
AC CLARISSIME

P A T E R.

DUm indefessæ Cereris falces
fœcundos undique agros fla-
vescentibûs spoliaverant Ari-
stis; sacra quoque Diana pulchrâ qua-
si inardescit invidiâ, ac mediante Ad-
modum Reverenda, ac Clarissima Pa-
ternitate Tua de Venatoria præda
gloriarî videtur. Sacra Diana, in-
quam, non illa, quæ mutabilis Lu-
næ cornua phaleratæ intexuit tiaræ,
sed quæ ab æterno *cuncta in numero,*
pondere, & mensura fortiter, suaviter-
que ordinavit, Divina nempe Provi-
dentia. Verum est: *Conveniunt rebus*
nomina sæpè suis: siquidem per Tuum
Gentilitium Nomen CACCIA *Ve-*
natio, & per CACCIATORE *Ve-*
nator italico- latinè nobis exhibetur.
Venatio profectò fortunatissima, imò

Venator incomparabilis optimo ju-
re dici mereris Adm. Reverende ac
Clarissime Pater, utpote qui & ipsas
Augustissimas Aquilas LEOPOL-
DUM & JOSEPHUM I. pijsimæ
memoriæ Romanos Imperatores ra-
rissimô humilitatis & gravitatis at-
temperamentô, amœnissimâque mo-
rum humanitate in fortia gratiosissi-
mi favoris retia ita rapueras, ut Te in
Sacræ Cæsareæ Majestatis Theologum
ac Concionatorem Aulicum solo exi-
miæ Virtutis & doctrinæ intuitu ex-
tulerint. FRANCISCUS CACCIA
Venatio fortunatissima, & *Venator* in-
comparabilis, qui non tantum *Alau-
das Austriacas* in magneticas summæ
venerationis casses suavissimo egisti
allectu; verùm etiam fortissimos *Leo-
nes* plùs quàm Herculeâ virtute devin-
cere haud ignoras. FRANCISCUS
CACCIA *Venatio* fortunatissima, &
Venator incomparabilis ex illis nimi-
rum, de quibus jam olim sanctissi-
mus Propheta Jeremias prædixerat:
Mittam eis Venatores, qui venabuntur eos
de

de omni monte, & de omni colle: Ex illis, qui non sibi soli vivere, sed & alijs proficere volunt, Dei Zelò ducti. Quis inhiantes alienæ substantiæ Tigrides? Quis celeri cursu ad interitum properantes Pantheras? Quis proximi fortunæ invidiosas Lynces? Quis alia innumera vitiorum Monstra adducet, quæ per 12. annos ut Zelosissimus, celeberrimusque Ecclesiastes ac indefessus Animarum Venator Verbò DEI veluti fulgurante bombardæ tonitru debellaveras, superaveras, prostraveras, nolens mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat, toto anhelans pectore? Quænam Arithmeticæ scientia tot numeros dabit, quibûs illa copiosa calculetur ferarum, seu potiùs Filiorum ac subditorum soboles, quam ad virtutes, ad Seraphicæ Regulæ Observantiam, ad Religiosam perfectionem excitandò animâsti, & animandò excitâsti? Memorant Fasti, Alphonsum Legionis Regem Pellicanum proprio sanguine pullos lactantem eruditò ad-

umbrari jussisse penicillò , cui hanc
sociavit epigraphen : *Pro lege & grege.*
Voluit nempe Rex sapientissimus
orbi palam facere suam promptitudi-
nem pro Religione, & subditorum in-
columitate vitam cum sanguine po-
nendi. At verò Tibi Adm. Rev. ac Cla-
rissime Pater pulcherrimum hoc lem-
ma *Pro lege, & grege,* jure meliori con-
venit : siquidem pro Religione, & Se-
raphico nostro Ordine, pro omnimo-
da tibi concreditorum salute verus *Pa-
ter Patrie* Te totum consecras, atque
impendis. Testatur hoc Amantissima
Tua Mater, Alma & Inclyta Bernardi-
no-Austriaca Provincia, quam non so-
lùm ut Superior vigilantissimus pasto-
rali sollicitudine, summâ prudentiâ,
discretò zelò, incredibili dexteritate
ac felicitate regebas, propugnabas, ex-
altabas ; sed etiamnum omnî modò
augere & dilatare non cessas, dum
tuæ potissimùm curæ Conventus
Lanzendorffensis originem adscribit,
atque perfectionem, quòd defactò sit
gratiosum Magnæ cæli, terræque Im-
pera-

peratricis **MARIÆ** habitaculum, & jam sæpiùs Cæsareæ Majestatis hospitium. Testatur hoc sub intolerabili Ottomanicæ immanitatis jugo gemens Palestina, in qua domos & Conventus, in Conventibus Fratres Minores, in Fratribus, frementibûs etiam Inferis, memoriam, honorem, ac venerationem illorum locorum conservas, in quibus æterna humani generis salus oriebatur; siquidem per totum **S. R. I.** Commissarius Generalis Terræ sanctæ invictâ omnino industriâ necessaria congregas subsidia. Testatur hoc Croatia, Hungaria, Bohemia, Bavaria atque Tyrolis, in quibus novies (quod inauditum quid esse videtur) ut Commissarius Visitator Generalis, *quod infirmum erat, consolidâsti, quod egrotum, sanâsti, quod confractum, alligâsti, & quod abjectum, reduxisti, omnibus omnia factus.* **CACCIA** Venatio fortunatissima, & Venator incomparabilis, qui toties venaticum illud excellentis doctrinæ & scientiæ cornu contra lupinas vitiorum, hæresúmque intonâsti

câtervas , quôties in præstantibus tuis
libris pro magno Reipublicæ Christia-
næ emolumento editis Te immorta-
lem effeceris, ut Tibi illud Poëtæ me-
ritò occini possit :

*Qui scribenda facit , scribitve legenda,
beatus*

*Ille ; beatior es Tu , quòd utrumque fa-
cis :*

*Digna legi scribis , facis & dignissima
scribi ;*

*Scripta probant doctum , Te tua facta
probum.*

Et certè, quamquam pluribûs anno-
rum periodis Mavors insatiabilis im-
portunissimo armorum stridore stu-
dijs obstrepere conetur ; Tu tamen
constanti planè animò litteras foves,
litteratis faves, ac inter litteras glorio-
sissimè consenescis : & dum publica
arduâque frequenter urgebant nego-
tia, primaria tamen cura semper Supe-
rûm, ac Sâcrorum , secunda littera-
rum fuit. Quid ergo mirum, si Te Se-
raphicus Ordo bina jam vice super
Diffinitoriatûs Generalis candela-
brum

brum posuit? Quid mirum, si Te omnes amando timent, & timendo amant, ac venerantur? quid mirum, si Divinus Isaac de fortunatissima spirituali *Venatione* Tua summopere delectetur, te illis verbis Genesis 29. alloquens: *Sume arma tua, pharetram, & arcum; cumque venatu aliquid apprehenderis, affer, ut comedam, & benedicat tibi anima mea?* quid mirum, si Antonianam nostram Provinciam, si omnes nos obsequentissimos Filios Paternâ Tuâ benevolentiam, sincero amore, atque innata humanitate ita devincias, ut suavem ac perpetuam tibi fateamur captivitatem? Ideoque, Adm. Rev. & Clarissime Pater, post exantlatos tot ac tantos labores, post fortunatissimam peractam *Venationem*, post insignes; divitesque meritorum prædas, tota nostra Antoniano Bavarica Provincia Tibi *Venatori* incomparabili submissimâ gratulatur reverentiâ, currum triumphalem duobus filialis amoris ac debitæ gratitudinis cervis tractum & instructum offerendo: Filialis amor Tibi debetur
ut

ut Patri, qui plùs quàm paterno affectu eandem amplecti non desinis: debita gratitudo verò ut Superiori, qui nò *in virga ferrea*, sed *in spiritu lenitatis* concreditos, quocunq; demum volebas, multò suaviùs inclinàsti. Gratulatur Tibi & Studium nostrum Generale Theologicum, atque fiduciâ filialî in adamantina Tua retia pavidum agit *Hinnulum Cervorum*, scilicet **ACTUM HUMANUM INDIFFERENTEM**; pavidum, inquam, quem copiosissimi Adversarij canum venaticorum adinstar modò in bonã, modò malam insistunt compellere partem. Attamen spontè suâ ad Te confugiens, ac in Tuo Paternæ benevolentiaë sinu sese abscondens securè quiescit. Comemorat Quagninus, quòd Carolus VI. Galliaë Rex inaugurationis tempore non exiguæ magnitudinis offenderit cervum, cujus monili insulptum fuerat: *Hoc me Cæsar donavit*. Pariformiter gloriabitur *Hinnulus* noster, **Actus Humanus Indiferens**, si pretiosò Paterni Tui affectûs ac innatæ benevolentiaë monili illum

condecoraveris, stylô ferreô gratiosè
inscribendo: *Hoc me FRANCISCUS
CACCIA donavit.* Exorabimus assiduûs
nostris precibûs pijsimum Numen, ut
Te cœlesti illa benedictione largissimè
prosequatur, qua Gen. 27. Patriarcha
Isaac dilectum suum *Venatorem*, & Fi-
lium repleverat, dicens: *Ecce odor Filij
mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Do-
minus. Det tibi Deus de rore cœli, & de pin-
quedine terræ, abundantiam frumenti & vi-
ni. Serviant tibi populi, & adorent te tribus.
Esto Dominus Fratrum tuorum & incurven-
tur ante te filij Matris tuæ. Qui maledixe-
rit tibi, sit ille maledictus; & qui benedixe-
rit tibi, benedictionibûs repleatur.* Donec
Tibi diebûs & meritîs pleno gloria cœ-
lestis in prædam cedat æternam. Ita
votîs omnibûs exoptant

*Adm. Reverendæ ac Clarissimæ
Paternitatis Tuæ*

*Obsequentissimi ac devo-
tissimi Filij*

Præses & Defendens

PROLOQUIUM.

NUnquam seminaret agricola, si observaret ventum, nec meteret fructus, si nubes pertimesceret. Sic quoque calamus Typo nihil committeret, si indiscretas Zoili cavillationes atque censuras curaret. Materia Actûs humani indifferentis minima quidem, & exiguæ considerationis esse videtur: sed illam æqua impassionatæ rationis lance ponderanti non adedò vilipendendum patebit, quod & ipsam Conscientiam, & æternam concernit salutem. Numerant nostra Tempora non paucos, qui prurientis ingenij conatu laxiores, & minimam quamlibet virtutis speciem præferentes sententias circa actiones humanas Orbi Christiano proponere non erubuerunt. Ex quo factum est, ut Religionis & disciplinæ Christianæ aurum fuerit obscuratum, atque mutatus color optimus: In quæ tamen nociva opinionum monstra Summi Pontifices justissimum damnationis fulmen vibrare non dubitarunt. Econtra plurimi Rigoristæ tam gravia obligationis onera quoad actiones ad ultimum finem ordinandas Homini viatori imponunt, atque arcum conscientiæ ita intendunt, ut præsertim in illis, qui culpam timent, ubi culpa non est, dirumpi aliquoties vix non periclitetur. Imò successu temporis ob magnam hujus obligationis adimplendæ difficultatem contrariæ laxitati aditus ac fræna omnia laxarentur. Quapropter mediam tenens viam ad innumerabiles scrupulos in conscientijs plurimîs sæpè perturbationibus obnubilatis evitandos, & ne ob legum, præceptorum ac obligationum multiplicationem sine necessitate multiplicentur quoque transgressiones illarum, volui istam potiùs materiam seligere. Interim tamen omnino optimum, ac valde laudabile remanet, ut quilibet, maximè verò, qui ad perfectionem tendit, cunctas suas actiones in ultimum finem juxta consilium Apostoli dirigat. Vale, & fave.

QVÆSTIO I.

*An detur actus humanis secundum
speciem indifferens?*

§. I.

*Præmittuntur quædam ad plenam
præsentis materiae notitiam necessaria.*

Observandum 1. quòd Actus humanus propriè dictus juxta nostrum P. Anacleum Reiffentuel in sua Theologia Morali Tract. 1. Dist. 2. q. 1. Conclus. 1. *Sit actus voluntatis liber cum advertentia rationis ad aliquam regulam in ordine ad ultimum finem nostrum elicitus.* Licet hæc definitio uni aut alteri Scotistæ Juniori insufficiens videatur, ut possit convenire omni actui humano ac morali tam bono & malo, quàm indifferenti: Nihilominus tamen ejus bonitas post exactam omnium particularum discussionem forsan magis arridebit. Dicitur, *actus voluntatis*; sive immediatè procedat à potentia volitiva, quemadmodum actus elicitus, ut volitio & nolitio; sive mediatè tantum ex imperio voluntatis ab alijs potentijs suo dominio subjectis, quales sunt omnes actus im-

perati v. g. intellectio, visio, auditio, &c. ex imperio voluntatis tanquam harum potentiarum Dominæ facti. Dicitur, *liber*; siquidem actus humanus non tantum debet esse liber libertate à coactione & necessitate, uti est de fide, & Innocentius X. in Bulla, quæ incipit, *cum occasione* declaravit, damnans sequentem propositionem Jansenij Iprensis Episcopi tanquam à fide & bonis moribus alienam: *Ad merendum & demerendum in statu nature lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione*: sed insuper requirit perfectam libertatem exercitij, quatenus talis actus positus omnibus ad agendum requisitis possit poni, vel non poni: unde rationem veri actus humani neutiquam sibi adscribit amor ille, quo Beati feruntur in Deum, cum nequeant non amare illum. Dicitur, *cum advertentia rationis*; nam ad exercitium actus humani necessarium etiam requiritur actus & judicium intellectus representantis voluntati objectum; circa quod versatur actus humanus; cum nihil volitum, nisi præcognitum: propter hoc veri actus humani non sunt, qui etsi liberè fiant, non tamen cum deliberativa advertentia intellectus; ut motus primò primi, vel ex sola aliqua imaginatione provenientes, qui potius actus hominis, quam humani vocari merentur. Dicitur, *ad aliquam regulam*: per quam regulabilitatem essentialiter constituitur actus humanus, atque transfertur de

de esse merè physico ad esse morale. Intelligitur autem per talem regulam non tantùm præci- piens, prohibens & consulens, sed etiam per- mittens. Dicitur tandem, *in ordine ad ultimum finem nostrum*; qui est ipse Deus, sumum bonum, ad quem homo viator modò accedit vel positivè per operationes moraliter bonas, vel negativè per actus moraliter indifferentes, ut infra vide- bimus; modò recedit per operationes moraliter malas.

2. Observandum 2. Moralitatem actûs huma- ni formaliter ac in recto consistere in regulabi- litate passiva per rectam rationem regulantem, quatenus tamen fundamentaliter & in obliquo importat rationem libertatis. Quapropter in actu humano triplex considerari potest regulabi- litas. Prima dicitur regulabilitas fundamentalis remota; & est ipsa entitas physica actûs, in quan- tum saltem remotè est capax, ut reguletur per rectam rationem. Secunda dicitur regulabilitas fundamentalis proxima, sub qua intelligitur ra- tio libertatis tanquam fundamentum proximum moralitatis & regulabilitatis formalis; cum red- dat actum proximè capace, ut reguletur: nisi enim actus esset liber, ac in potestate hominis producentis illum, nequaquam esset imputabilis. Tertia dicitur regulabilitas formalis, quæ sola actum humanum in genere moris formaliter constituit: siquidem, etiamsi omnia alia adsint, ita ut eliciatur cum perfecta libertate ac cogni-

4 *Quæstio 1. An detur actus*

tione finis atque objecti, nondum tamen erit actus verè humanus ac moralis, si unica regulabilitas per rectam rationem desit.

3. Observandum 3. quòd ista ultima regulabilitas, in qua formaliter consistit moralitas actûs humani, sit mera aliqua denominatio extrinseca, entitati physicæ superaddita, derivata ac derelicta ex terminatione rectæ rationis regulantis in actu ab homine viatore liberè producto: sicut enim, quando cognosco, aut video v.g. parietem, derivatur à mea potentia cognoscitiva vel visiva terminante, atque relinquitur in illo denominatio quædam extrinseca cogniti aut visi: sic etiam à recta ratione terminante ac regulante derivatur, & relinquitur in actu, qui dicitur humanus, denominatio ista extrinseca regulati; quæ non importat ens rationis respectivum fundamentaliter (ut cum pluribus Scotistis tenet P. Malsius Disp. V. de actibus humanis q. 1. art. 3.) quamvis libenter concedamus, quòd positâ regulabilitate illâ passivâ resultet aliqua relatio conformitatis vel difformitatis ad rationem regulantem in actu regulato; quæ tamen relatio non est ratio formalis constitutiva actûs humani.

4. Observandum 4. Prædictam regulabilitatem seu moralitatem ut sic actûs humani univoce dividi in bonitatem & indifferentiam tanquam duas rationes specificas actum humanum bonum ac indifferentem essentialiter constituentes: sicut enim
enim

enim bonitas moralis est regulabilitas passiva per rectam rationem præcipientem vel consulentem; ita indifferentia moralis est regulabilitas passiva per rectam rationem permittentem. Malitia verò moralis nequit dici vera species univoca moralitatis ut sic, univocè sub isto genere conveniens cum bonitate & indifferentia; cum consistat in mera privatione debite rectitudinis, seu bonitatis tam strictè quàm largè sumptæ: privativo autem & positivo non est aliquid commune univocum.

§. Observandum §. Duplicem dari indifferentiam in actu, qui dicitur indifferentis, scilicet essentialem & accidentalem. Indifferentia essentialis, seu actui in primo modo dicendi per se conveniens, est illa regulabilitas passiva per rectam rationem permittentem, de qua primùm dictum fuit, quòd sit ratio formalis constitutiva actûs humani indifferentis: hinc actus indifferentis essentialiter est ille, qui de se nec bonus est, nec malus, sed quasi neuter; eo ipso enim, quòd recta ratio regulans talem actum maneat indifferentis nec præcipiendo, nec prohibendo illum, sed solummodò permittendo, derivat in eundem istam denominationem extrinsecam, per quam actus in suo esse morali indifferente formaliter constituitur, ac denominatur indifferentis. Indifferentia accidentalis, vel saltem essentialis in secundo modo dicendi per se est capacitas illa, quam actus indifferentis dicit ad recipiendam bo-

nitatem vel malitiam ex fine & alijs circumstantijs, connotando utriusque negationem: ideoque est passio actum indifferentem essentialiter jam constitutum consequens. Quando autem adveniente bonitate vel malitiâ ex fine & alijs circumstantijs tollitur in actu ista passio seu capacitas & indifferentia accidentalis unacum connotatione duplicis illius negationis, destruitur quoque in illo indifferentia essentialis, quam desumebat ex objecto, consequenter non remanet amplius prior moralitas, sed illâ sublatâ succedit alia nova, nempe vel bonitas vel malitia ex fine & circumstantijs acquisita. Nec audiendi sunt Arriaga Disp. 17. Sect. 3. Cajeranus q. 18. art. 9. Serra art. 6. & alij Thomistæ dicentes, adveniente bonitate aut malitiâ ex fine remanere adhuc in actu indifferentiam essentialem ac specificam ex objecto desumptam. Non audiendi sunt (inquam) hi Authores, tum quia ille actus verè & propriè dicitur indifferens in genere moris, qui nec bonus est, nec malus ex ullo capite in tali genere: si ergo jam semel actus ex circumstantia finis boni aut mali factus est bonus vel malus, nequit amplius remanere indifferens in tali genere. Tum quia non minùs in suo genere indifferentia bonitatem & malitiam excludit, quàm bonitas malitiam: sed bonitas ita malitiam excludit, ut, quamdiu actus est ex aliquo capite malus, absolutè nequeat esse bonus; siquidem bonum ex integra causa: ergo
fimi-

fimiliter servata proportione idem dicendum erit de indifferentia, quòd nempe tam bonitatem quàm malitiam ita excludat, ut quamdiu actus est ex aliquo capite bonus vel malus, absolute nequeat esse indifferens.

6. Observandum 6. Actum indifferentem propriè talem alium vocari indifferentem in genere moris secundum speciem, alium in individuo. Primus est, qui ex objecto seu fine intrinseco indifferente, à quo suam specificationem principalem ac primariam desumit, nec bonus moraliter est, nec malus; tales actus sunt, ambulare, levare lapidem, &c. si considerantur præcisè in se abstrahendo à circumstantijs. Secundus est, qui hîc & nunc ab homine viatore liberè productus nec bonus moraliter est, nec malus, spectato etiam fine aliisque circumstantijs, quæ dicuntur accidentia actûs humani, & à quibus saltem extrinsecè individuatur, quatenus à parte rei nullus datur actus humanus, nisi cum his vel illis circumstantijs productus; quales sunt hæc numero ambulatio ex fine indifferente hodie facta, hæc numerò elevatio lapidis Joannis tali locò ac tali tempore producta, &c. Cùm autem actus humanus etiam indifferens specificetur ab objecto (ut dictum est) hinc pro majoti claritate sciendum, illud objectum nominari indifferens, quod voluntati ab intellectu ita proponitur, ut in proponendo hoc neque præcipiat, neque prohibeat, neque consulat, sed

merè permittat, non quidem eâ permissione, qua etiam illicitum permittitur, & quâ Deus dicitur permittere peccata: hæc enim non est permissio propriè & rigorosè talis, de qua in præfenti agimus, cum prohibitionem ejus, quod permittitur, supponat: sed intelligitur illa permissio, quâ præcisè permittitur aliquid in tantum, in quantum illud stante eâ licitè fieri potest: quare actus, qui versatur circa tale objectum, & à quo specificatur, dicitur indifferens. Ex quo

7. Observandum 7. Tanquam certum ac indubitatum supponi, quòd non tantum philosophicè, verum etiam theologicè loquendo, ac in genere moris detur duplex specificatio actûs, intrinseca, & extrinseca. Actus humanus in genere moris intrinsecè specificatur ab illo prædicato intrinseco, per quod in tali esse morali formaliter constituitur, essentialitèrque distinguitur ab omni alio; sic actus humanus bonus intrinsecè specificatur à regulabilitate passiva per rectam rationem præcipientem vel consulentem. Actus humanus malus, seu peccaminosus desumit suam specificationem intrinsecam à carentia seu privatione talis regulabilitatis passivæ. Actus humanus indifferens intrinsecè specificatur à regulabilitate passiva per rectam rationem permittentem. Extrinsecè verò actus humanus specificatur in genere moris ab objecto non quidem ut præcisè in se considerato, sed quatenus à
recta

recta ratione proposito : unde si actus humanus per modum prosecutionis tendit in objectum sub ratione boni ac honesti à recta ratione voluntati propositum, aut per modum fugæ in objectum sub ratione mali ac inhonesti demonstratum, dicitur actus bonus. Si tendit per modum prosecutionis in objectum sub ratione mali & inhonesti propositum, aut per modum fugæ in objectum sub ratione boni ac honesti exhibitum, vocatur actus malus. Si denique tendit in objectum à recta ratione neque sub ratione boni, neque sub ratione mali propositum, consequenter nec ut præceptum, nec ut prohibitum, sed sub ratione indifferente, & ut merè permissum, appellatur actus indifferens. Et licet illud prædicatum specificativum intrinsecum sit mera aliqua denominatio extrinseca, & sic aliquid extrinsecum actui quoad entitatem physicam & esse materiale considerato ; est tamen prædicatum intrinsecum actui in esse morali spectato, cum formaliter eum constituat, ac ab omni alio essentialiter distinguat. Ex quo patet I. quod actus humanus pro aliquo priori, antequam specificetur ab objecto, habeat jam regulabilitatem illam passivam per rectam rationem : quamvis enim ad hoc, ut actus possit regulari, semper præsupponatur aliquod objectum, in quod tendat talis actus regulabilis ; nihilominus tamen ista denominatio prius à recta ratione regulante derivatur in actum, antequam objectum illi tri-

buat suam specificationem. Patet 2. Licet actus etiam in genere moris dicantur essentialiter ordinem ad objecta; hoc tamen non ita intelligendum est, quasi per talem ordinem intrinsecè specificentur, ac essentialiter includant in suo conceptu quidditativo: sed ideò, quia actus necessariò respiciunt objecta, in quantum ista sunt termini necessariæ dependentiæ, quam dicunt actus ad illa. Patet 3. quòd specificatio extrinseca actûs humani iterum sit duplex: una vocatur primaria, quæ desumitur ab objecto, primariam, principalem ac suò modò essentialiter bonitatem, indifferentiam vel malitiam refundente in actum, ideoque illum primariò, principaliter ac essentialiter seu necessariò specificante. Altera vocatur secundaria, minùs principalis & accidentalis, quæ actui humano advenit à fine extrinseco & alijs circumstantijs.

8. Observandum 8. Quòd intellectus hominis viatoris ad esse materiale actûs humani neququam effectivè concurrat, cum sit extra spheram activitatis suæ; sed tantùm voluntati objectum, circa quod vult actum producere, proponat. Ad esse autem formale actûs humani tam intellectus, quàm voluntas concurrat; intellectus quidem derivando in illum regulabilitatem; voluntas verò ordinando eundem & subijciendo tali regulabilitati, si est actus bonus vel indifferens; si est actus malus, deordinando illum à recta ratione regulante. Quod Doctor Sub-

Subtilis expressè habet in 4. Dist. 6. q. 5. §. *Ad istam*, & Dico ergo; ubi sic ait: *Propriè loquendo de actibus humanis, qui scilicet causantur per intellectum & voluntatem, &c.* Ubi loquitur de esse formali & non materiali actûs humani, ut patet ex Ipsius verbis primùm adductis. Sic etiam dicit, quòd tales actus humani causentur (intellige moraliter) non tantùm à voluntate, sed etiam ab intellectu; non enim inquit, *causantur à voluntate*, intellectu solummodò representante objectum; sed, *causantur per intellectum & voluntatem*.

9. Observandum 9. Circa hanc satis celebrem controversiam tres dari sententias contrarias. Prima & communis in Schola Angelica cum suo, Doctore Part. 2. q. 18. art. 3. & 9. concedit quidem actus indifferentes secundum speciem, seu ex suo immediato objecto; negat tamen in individuo: quia juxta istam sententiam omnis actus, dum exercetur, saltem ex circumstantia finis vel redditur bonus vel malus: aut enim homo ordinat suum actum ad finem honestum? Et sic erit bonus: aut non ordinat? & sic eo ipso erit malus; quoniam tenetur homo per omnes suas operationes agere ob aliquem finem rectum. Ita tenent Cajetanus, Medina, Serra, Hacquetus, Lorca, Valentia, Sanchez, Suarez, Salmanticenses, Tannerus, Pallavicinus, Paulus Mezger, plurimique alij tam Thomistæ, quàm Recentiores. Secunda sententia è diametro opposita

posita admittit in genere moris actus in individuo nec bonos, nec malos, sed penitus indifferentes: negat interim, dari ullum actum humanum indifferentem ex objecto, seu secundum speciem. Hanc sententiam defendunt nonnulli Scotistæ præsertim P. Angelus Vulpes in Summa Theologiæ Sacræ Tom. 2. Part. 2. Disp. 69. art. 9. & 10. qui conantur & ipsum Doctorem nostrum Subtilem ad suas trahere partes, sed certè frustraneo conatu, ac neutiquam genuina ejusdem mentis explicatione, ut infra magis patebit. Tertia tandem ac communior in Schola Subtili sententia tenet, quòd detur actus humanus tam secundum speciem, quàm in individuo omninò indifferens: cum qua ponitur.

§. II.

Resolvitur Quæstio.

10. **D**atur actus humanus indifferens secundum speciem in genere moris. Ita post Doctorem Subtil. communiter Scotistæ Rubion, Bassol. Tataret. Lychetus, Herrere, Matrius, Pontius, Faber, Herinx, & alij contra P. Angelum Vulpes, omnésque illos, qui secundam amplectuntur sententiam num. 9. positam. Probatur 1. Authoritate SS. PP. ex quibus Divus Hieronymus in Epist. ad August. sic scribit: *Bonum est continentia, malum luxuria, inter utrumque indifferens, ambulare, manibus capitis*

capitis purgamenta proijcere: hoc nec bonum, nec malum est; S. Augustinus Lib. 2. de Sermone Domini cap. 21. ait: Quaedam facta sunt media, quae possunt bono vel malo animo fieri. Conantur etiam aliqui hoc probare ex Conc. Constant. quod Sess. 25. inter alios articulos Joannis Hus ponit hunc damnatum: Nulla sunt opera indifferentia. Sed certè per hoc nihil probant; cum Conc. non intenderit ibi Scholasticas opiniones circa actus indifferentes componere, sed memoratam propositionem ad mentem duntaxat illius Haresiarchæ damnare, qui (ut ex sequentibus illius verbis patet) censebat, non dari opera media inter bona & mala ratione statûs operantium, existimans omnia opera iustorum esse viva & bona, ac omnia opera peccatorum esse peccata; quod est erroneum dicere.

11. Probatur 3. Authoritate Doctoris Angelici, qui 1. 2. q. 18. art. 8. ait: *Contingit autem, quod objectum actûs non includit pertinens ad ordinem rationis, sicut levare festucam de terra, ire ad campum, & huiusmodi; & tales actiones secundum speciem suam sunt indifferentes. Prob. 4. Author. Doctoris Subtilis, qui 2. Dist. 41. q. unica §. aliter &. sunt ergo. ista formalia habet: Sunt ergo multi actus indifferentes non tantum secundum esse, quod habent in specie naturæ, sed etiam secundum esse, quod habent in esse morali. Ubi loquitur de actibus secundum rationem specificam; cum statim inferius specialiter agat de acti-*

actibus indifferentibus in individuo, inquiring: *Multi etiã singulares actus elicitii sunt indifferentes*: aliàs superflue ac sine omni necessitate post unam aut alteram lineam idem omninò repeteret; quòd de tali Doctore, in cujus Libris cuncta in numero, pondere & mensura sine omni prorsùs superfluitate posita summoperè elucet, neutiquam supponendum atque judicandum esse videtur.

12. Prob. 4. ratione: Dantur objecta, quæ præcisè in se considerata nec bona sunt & honesta, nec mala & inhonesta: ergo dantur etiam actus, qui tendunt in talia objecta, nec boni & honesti, nec mali & inhonesti, consequenter indifferentes. Conseq. patet; quia etiam in genere moris actus saltem extrinsecè specificantur ab objectis, & juxta ipsos Adversarios ideò non darentur actus indifferentes secundùm speciem, quia nequeunt dari objecta indifferentia, in quæ tenderent tales actus. Prob. ergo Ant, quòd dentur talia objecta prorsùs indifferentia, primò ex Seraphico & purpurato Doctore nostro Divo Bonaventura, qui Lib. 2. Dist. 41. q. 3. art. 1. §. *Respondeo ad argumentum*, ita loquitur: *inter bonum autem in genere, & malum in genere cadit medium indifferens simpliciter*. Secundò ratione: Dantur objecta, quæ in se præcisè considerata neque sunt conformia, neque difformia rectæ rationi: ergo dantur objecta, quæ in se præcisè considerata nec sunt bona & honesta,
nec

nec mala & inhonesta. Conseq. iterum patet; nam bonitas moralis nihil aliud importat, quam regulabilitatem seu conformitatem ad rectam rationem præcipientem vel consulentem; sicut malitia difformitatem. Prob. Ant. festuca ad elevandum, manus ad fricandum, &c. sunt talia objecta, quæ præcisè in se considerata neque sunt conformia rectæ rationi præcipienti aut consulenti, neque difformia: ergo dantur objecta, quæ præcisè in se considerata neque sunt bona, honesta ac conformia, neque mala, inhonesta & difformia; consequenter etiam actus, qui tendunt in talia objecta, & à quibus specificantur, erunt neque boni, honesti ac conformes rectæ rationi præcipienti aut consulenti, neque mali, inhonesti & difformes, sed omninò indifferentes. Antec. constat; quòd enim objectum sit conforme vel difforme rectæ rationi, hoc habet ex lege præcipiente, consulente vel prohibente naturali, divina, vel humana: unde cum nulla lex respectu talium objectorum adsit, manet, quòd sint objecta neque præcepta, neque consulta, neque prohibita, sed merè indifferentia.

13. Respondet primò ad hoc noster P. Angelus Vulpes loco suprà citato art. 9. n. 5. Quòd ejusmodi actus juxta Scotum 2. Dist. 41. q. un. §. *aliter* vel non sint humani, urpote ex sola imaginatione pendentes, & non ex libero arbitrio imperati; vel si sunt humani procedentes

ex deliberatione, eo ipso sint boni, vel mali: siquidem intellectus tunc proponit objectum vel ut conveniens rectæ rationi, vel ut disconveniens; si primò modò, actus, per quem voluntas liberè tendit in objectum, erit bonus: si secundò modò, ut malus specificabitur ab illo. Contra est: quia P. Vulpes videtur æquivocè sumere istum terminum *conveniens*: nam dupliciter accipi potest, vel negativè, in quantum denotat omne illud, quod non reprobatur à recta ratione; vel positivè, quatenus importat illud, quod habet veram positivam conformitatem ad rectam rationem. Primò modò objectum etiam indifferens dici poterit conveniens rectæ rationi; non autem secundò modò. Neque ex hoc sequitur, quòd sit disconveniens, seu contrarium ac difforme rectæ rationi, quia non reprobatur ab illa, sed merè permittitur.

14. Respondet 2. Doctissimus Cardinalis Pallavicinus apud P. Haunoldum in sua Theologia Specular. Lib. 3. Tract. 1. C. 5. Controv. 3. Cùm natura ordinaverit hominem ad ultimum finem, nihil instituit otiosum & frustra-
neum in ordine ad consecutionem ejusdem finis; qualia essent illa objecta, quorum neque electio, neque repudiatio quidquam conducirer ad illum finem obtinendum; natura enim nihil facit frustra, ut Aristoteles loquitur. Contra est: quia natura nihil fecit frustra, etiamsi instituit hujusmodi objecta indifferentia; nam simul satis
pro-

providit, ut talia objecta semper essent ordinabilia ad recipiendam honestatem ex fine extrinseco & alijs circumstantijs. Deinde licet non conducant objecta merè indifferentia in ordine ad consecutionem ultimi finis proximè, sicut objecta honesta: conducunt tamen remotè ex hoc, quòd inserviant naturæ rationali ad aliqualem utilitatem vel delectabilitatem moderatam.

15. Respondent 3. Quidam Thomistæ; qui, ne propter hoc, quòd admittant actus in specie indifferentes, cogerentur etiam admittere actus indifferentes in individuo, cum non detur species sine omni individuo, ut infra dicitur; asserunt, hanc speciem indifferentiæ non esse positivam, sed negativam, id est, per solam privationem bonitatis & malitiæ, ideòque non oportere, ut reipsa in individuo reperiatur, sed satis esse secundum præcisionem intellectûs, ita ut dentur actus in specie sua, & ex objecto indifferentes, negativè solùm & præcisivè, non verò positivè. Contra est: Licet enim actus indifferens ex objecto dicat etiam negationem seu privationem bonitatis & malitiæ, hæc tamen non est ratio formalis constitutiva actûs indifferentis secundum speciem; sed tantùm est quoddam connotatum, ut supra num. 5. dicebatur: & idèd necesse est, ut actus sic indifferens habeat ex objecto suo aliquam speciem positivam, seu ut positivè specificetur ab objecto.

16. Confirmatur 1. Datur in actibus huma-

nis bonitas & malitia specifica : ergo etiam datur in actibus humanis indifferentia specifica. Ant. patet ; potest enim actus humanus tam bonus , quàm malus considerari ut tendens in objectum vel bonum vel malum in se spectatum , abstrahendô ab omnibus circumstantijs. Prob. conseq. Sicut objectum à recta ratione propositum ut bonum , vel ut malum refundit bonitatem aut malitiam primariam ac essentialem in actum abstrahendô ab omnibus circumstantijs , quæ tantum refundunt in actum bonitatem vel malitiam secundariam & accidentalem ; sic etiam objectum à recta ratione propositum ut indifferens refundit indifferentiam essentialem ac primariam in actum , abstrahendô à circumstantijs , quæ possunt tantummodò refundere in actum indifferentiam accidentalem & secundariam : ergo si datur in actibus humanis bonitas & malitia specifica , etiam dabitur in illis indifferentia specifica. Prob. Ant. objectum non specificat aliter actum in genere moris , nisi in quantum à recta ratione voluntati propositum : ergo si recta ratio proponit objectum ut bonum , refundet bonitatem in actum ; si ut malum , malitiam ; si ut indifferens , indifferentiam refundet in illum , abstrahendô etiam ab omnibus circumstantijs.

17. Respondent Adversarij , & negant suppositum , quòd nempe objectum possit ab intellectu proponi voluntati ut indifferens ; quia juxta illos semper est vel conforme , vel difforme

rectæ

rectæ rationi, consequenter nequit aliter, quàm sub ista ratione repræsentari ab intellectu, nec voluntas potest hoc aliter amplecti, & producere circa illud actum, nisi vel bonum vel malum. Contra est: quia recta ratio voluntati objectum ita proponere potest, ut in proponendo illud nec voluntati suadeat & præcipiat, nec consulat, nec dissuadeat ac prohibeat, sed solùm permittat: Hinc actus transiens super tale objectum, seu tendens in illud sic à ratione propositum, positivam ab eo accipit indifferentiæ speciem; & sic ordinem positivum per modum accessûs dicit ad rationem merè permittentem. Quòd autem detur ratio, lex ac regula intrinseca permittens, expressè docet Divus Thomas 1. 2. q. 92. art. 2. dicens: *Sunt autem tres differentia humanorum actuum; nam quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt actus virtutum, & respectu horum ponitur legis actus præcipere, vel imperare: præcipit enim lex omnes actus virtutum, ut dicitur 5. Ethic. Quidam verò sunt actus mali ex genere: sicut actus vitiosi: & respectu horum lex habet prohibere. Quidam verò ex genere suo sunt actus indifferentes: & respectu horum lex habet permittere.* Mirum itaque est, quòd plures Thomistæ negent, præter rectam rationem præcipientem, consulentem & prohibentem dari quoque permittentem, per quam actus indifferentes regulantur; cùm tamen hanc Doctor Angelicus locò primùm cit. clarissimâs verbis admittat.

18. Confirmatur 2. Datur actus indifferens in individuo : ergo datur etiam actus indifferens secundum speciem. Antec. patebit ex quaest. seq. Probatur conseq. Ratio individualis semper praesupponit rationem specificam, cujus est contractiva ac determinativa : sed juxta dicenda datur in actu humano vera ratio individualis indifferens : ergo praesupponit quoque rationem specificam indifferentem, cujus in genere moris est contractiva & determinativa. Prob. maj. In quolibet individuo reperitur ratio specifica contracta & determinata ad illud individuum : ergo ratio individualis semper praesupponit rationem specificam, cujus est contractiva & determinativa. Aliàs, si omnis actus secundum speciem & ex objecto suo necessario esset bonus vel malus, talis quoque necessario esset in individuo ; cum omnino repugnet, dari aliquod praedicatum specificum, quod non sit in omni individuo talis speciei ; consequenter si non datur actus indifferens secundum speciem, neque poterit dari actus indifferens in individuo. Nec dicant Adversarij, quòd hoc tantum verificetur respectu individuorum in genere physico & naturæ, non autem in genere moris. Sicut enim ratio individualis in genere naturæ & physico debet habere naturam communem ac specificam, quam contrahat, & determinet ad hoc, ut sit numericè indivisibilis in plures partes subjectivas : ita pariter ratio individualis indifferens

rens in genere moris debet habere aliquam moralitatem indifferentem communem ac specificam ex objecto, quam suo modo contrahat, & determinet.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

19. **O** Bije. 1. Author. Doctoris Subtilis, qui in 2. Dist. 7. q. un. §. De primo dico. v. *Qualibet istarum malitiarum dicit: Sicut inter privationem & habitum immediatum non est medium; ita bonum ex genere & malum ex genere sunt contraria immediata. Ratio est: quia actus non potest esse, quin transeat super objectum, & illud necessario est conveniens, vel disconveniens actui; & ita necessario actus bonus ex genere ex objecto convenienti, vel actus malus ex genere ex objecto disconveniensi.* Ex quibus verbis Adversarij in forma sic argumentantur: Omne objectum vel est conveniens, vel disconveniens rationi, cum juxta Scotum mox citatum inter hæc non detur medium; ergo, cum actus saltem extrinsecè specificetur ab objecto, secundum suam speciẽ vel erit bonus vel malus, consequenter nunquam indifferentes. v. Dist. Ant. omne objectum vel est conveniens, vel disconveniens rationi præcipienti, consulenti vel saltẽ permittenti, conc. Ant. Omne objectum vel est conveniens, vel disconveniens semper rationi præcipienti aut

consulenti, neg. ant. Si enim convenientia sumatur pro conformitate ad rationem præcipientem vel consulentem; tunc negatur, non dari medium inter objectum sic conveniens & disconveniens; nam dari potest objectum, quod neque cum tali convenientia à ratione proponitur, neque cum disconventia opposita, sed solum permittitur. Si verò convenientia sumatur pro conformitate ad rationem non tantum præcipientem & consulentem, sed etiam permittentem, tunc libenter conceditur, non dari medium inter objectum conveniens & disconveniens. Pariformiter negatur conseq. quia sub hoc membro duæ moralitatis species continentur; convenientia enim ad rationem præcipientem & consulentem facit bonitatem; ad permittentem verò facit indifferentiam.

20. Ex quibus patet, Doctorem Subt. in loco cit. loqui de bono latè sumpto & malo eidem opposito, inter quæ non mediat aliquid: bonum autem latè sumptum est illud, quod excludit malum; hinc sub bono in ista acceptione etiam comprehenditur actus indifferens, ita ut dicatur in hoc sensu bonus, quia nimirum actus indifferens quæ talis non est malus, & quia potest fieri bonus ex circumstantijs & fine extrinseco. Itaque loquendo de bono latè sumpto & malo eidem opposito hæc duo sunt immediatè contraria, & inter ea non mediat aliquod tertium, seu actus indifferens, quia hic reducitur
ad

ad primum membrum, puta ad bonum: mediat tamen talis actus inter bonum strictè sumptum, prout nempe importat conformitatem actûs ad rectam rationem, quæ proponit legem præcipientem vel prohibentem; & inter malum strictè sumptum, id est, prout importat carentiam talis conformitatis: quia actus indifferens nec importat conformitatem ad rectam rationem, quæ proponit legem præcipientem, vel prohibentem, nec carentiam talis conformitatis, sed indifferentiam ad utrumque.

21. Objc. 2. Inter privativè opposita non datur medium: sed actus bonus in genere, & actus malus in genere, seu ex objecto sunt privativè oppositi: ergo inter istos duos actus non datur medius, seu indifferens. R. 1. Dist. min. sed actus bonus in genere, & actus malus in genere sunt privativè oppositi, ita quidem, ut actus bonus saltem latè sumptus includat quoque actum indifferentem, conc. min. secùs, neg. min. Et sic ultrò conceditur, quòd inter actum bonum & malum utpote privativè oppositos nequeat dari medius: sicut enim malitia est privatio bonitatis strictè talis, seu regulabilitatis passivæ, & conformitatis ad rectam rationem regulantem præcipientem vel consulentem; ita pariter est privatio bonitatis minùs strictè talis, seu regulabilitatis passivæ & conformitatis ad rectam rationem regulantem permittentem. R. 2. Dist. maj. inter privativè opposita non datur medium

in proprio subiecto necessario susceptivo alteriusutriusque ex contrarijs, conc. maj. in subiecto non proprio & necessario susceptivo alteriusutriusque ex contrarijs, neg. maj. Similiter conc. min. Dist. conseq. ergo inter istos duos actus non datur medius, seu indifferens, si actus ille, qui dicitur medius, seu indifferens, esset proprium subiectum necessario susceptivum vel bonitatis vel malitiae, conc. conseq. si non est tale subiectum, neg. conseq. Quia non omnis actus moralis est necessario susceptivus bonitatis vel malitiae ex objecto desumptae; sed ille solum, qui habet objectum bonum ac honestum, vel malum & inhonestum: unde actus neuter seu indifferens non est subiectum aptum bonitatis vel malitiae ex tali objecto recipienda.

22. Inst. Talis actus est subiectum capax bonitatis vel malitiae: ergo nulla responsio. Prob. Ant. Si talis actus ordinatur ad finem bonum, suscipit bonitatem; si ad finem malum suscipit malitiam: ergo talis actus est subiectum capax bonitatis vel malitiae. R. Dist. Ant. Est subiectum capax bonitatis vel malitiae ex circumstantia finis, conc. Ant. ex objecto, neg. Ant. & conseq. Licet enim actus ex objecto indifferens praeter suam indifferentiam essentialem, seu regulabilitatem passivam per rectam rationem permittentem importet etiam indifferentiam accidentalem, seu capacitatem ad recipiendam bonitatem vel malitiam ex fine extrinseco aliisque cir-

circumstantijs : hoc tamen non ita intelligendum est, quasi actus ex objecto indifferens habeat capacitatem immediatè recipiendi bonitatem vel malitiam manens talis ; sed in quantum per circumstantias potest determinari, & transferri ad aliud esse.

23. Urg. Ex hoc sequeretur, quòd actus ex objecto indifferens non esset moralis : ergo. Prob. Ant. Ille actus non est moralis, qui non est aptus fundare rectitudinem seu conformitatem virtutis, vel difformitatem vitij : sed si daretur talis actus ex objecto indifferens, non esset aptus fundare rectitudinem seu conformitatem virtutis, vel difformitatem vitij : ergo non esset moralis. R. neg. Ant. ejus prob. maj. Dist. qui non est aptus fundare rectitudinem seu conformitatem virtutis, vel difformitatem vitij tam ex objecto, quàm ex circumstantijs, conc. maj. qui non est aptus ex objecto quidem, bene tamen ex circumstantijs, sicut actus secundum speciem indifferens, neg. maj. Non enim requiritur ad hoc, ut aliquis actus dicatur moralis, quòd possit fundare rectitudinem virtutis, vel difformitatem vitij ex objecto ; sed sufficit, quòd possit eam fundare per determinationem ex circumstantijs. Ideoque actus ex objecto indifferens est aptitudinaliter bonus vel malus per ordinem ad circumstantias.

24. Ob. 3. Eo ipso, quòd actus sit referibilis in finem honestum, est honestus : sed actus, qui di-

citur secundum speciem indifferens, est referibilis in finem honestum ex circumstantijs: ergo est honestus ac bonus. 22. Dist. maj. Eo ipso, quod actus sit proximè referibilis in finem honestum, est honestus, conc. maj. Eo ipso, quod actus sit tantum remotè referibilis in finem honestum, est honestus, neg. maj. Dist. similiter min. sed actus, qui dicitur secundum speciem indifferens, est remotè referibilis in finem honestum ex circumstantijs, conc. min. est proximè referibilis, neg. min. & conseq. Ideoque actus ex objecto indifferens non est proximè referibilis in finem honestum, sicut actus ex objecto bonus ulterius est referibilis in finem honestum ex circumstantijs: sed tantum remotè, & per accidens referibilis in finem honestum; si enim circumstantiæ nullum talem finem superaddent, manebit indifferens, & nunquam evadet honestus, ac bonus.

25. Ob. 4. Objectum, quod vocatur indifferens, etiamsi non referatur in alium finem honestum, habet tamen aliquam bonitatem, ob quam à voluntate per suum actum in illud tendente amatur: ergo actus, per quem voluntas tendit in tale objectum, non erit indifferens, sed similiter bonus, sicut objectum illius. Prob. Ant. Objectum voluntatis semper debet esse aliquod bonum, sicut objectum intellectûs semper est aliquod verum: ergo objectum, quod vocatur indifferens, etiamsi non referatur in alium finem honestum,

nestum, habet tamen aliquam bonitatem, ob quam à voluntate amatur. *R.* Dist. Ant. habet aliquam bonitatem utilem, commodam, vel delectabilem, conc. Ant. Habet aliquam bonitatem honestam, neg. Ant. & consequentiam. Ideoque bonitas objecti, quæ reddit actum bonum ac honestum, nec in utilitate, nec in delectabilitate consistit, sed in honestate, consequenter objectum non dicitur bonum moraliter, eo quod sit utile vel delectabile, sed quia honestum; nec malum moraliter, quia inutile & injucundum, sed quia inhonestum. Ratio hujus est: quia bonum utile ac delectabile indifferenter possunt esse objectum bonæ aut malæ actionis moralis; sicut etiam malum inutile, ac injucundum: nam si utile est ad consequendum finem honestum, potest ut bonum amari; si est ad finem turpem, minimè: & sic bonum utile nunquam esse potest objectum actûs boni, nisi in ordine ad finem honestum. Idipsum de bono delectabili constat, quod per se tribuere nequit actui moralem bonitatem; nam sæpissimè illud, quod delectat, non est honestum, sed turpe, ut v. g. fornicatio: e contra illud, quod non delectat, ut honestum ut jejunium: quapropter tunc solùm potest delectabilitas reddere actum bonum, quando est cum honestate conjuncta. Ex quo tandem sequitur, illud objectum cense-ri moraliter bonum quod est honestum; non autem quod est utile vel jucundum, adeoque tan-

quam

quam utile vel delectabile nullam bonitatem honestam in actum refundere potest.

26. Ob. 5. Nullus actus humanus respicit suum objectum sub ratione indifferentis ad bonum & malum, sed determinatè sub ratione boni vel mali: ergo nullus actus est indifferens secundum suam speciem. Prob. Ant. omnis actus respicit suum objectum sub ratione convenientis vel disconvenientis, consequenter determinatè sub ratione boni vel mali. R. neg. Ant. cum sua prob siquidem bonum in esse naturæ potest esse malum, vel neutrum, seu indifferens in esse moris. Quare si aliqua actio humana fiat ab homine ob aliquam naturæ necessitatem vel utilitatem, quæ modica reputatur, quamvis talis actionis objectum sit bonum in esse naturæ; in genere moris tamen erit indifferens: cum enim ejus objectiva bonitas levis sit, ac parvi momenti, non est apta movere intellectum ad ejus prosecutionem præcipiendam vel consulendam: Ideoque, cum notabiliter nec deceat, nec dedecet rationalem naturam, nequit terminare aut specificare actum honestum in genere moris, sed tantum indifferentem. Nec dici potest ita naturæ rationali conveniens aut disconveniens, sicut requiritur ad bonitatem vel malitiam objectivam constituendam in genere moris, sed in tantum naturæ rationali convenit, ut importat solum indifferentiam ac neutralitatem.

27. Ob. 6. Illud, quod alicui per se convenit,
sem-

semper & ubique convenit : ergo , si datur actus secundum suam speciem & per se indifferens , semper manebit talis etiam in individuo , neque unquam fieri poterit bonus vel malus. *R.* transmissio Ant. Dist. conseq. ergo , si datur actus secundum suam speciem , & per se indifferens , semper manebit talis , si moralitas esset actui essentialis in genere naturæ & esse physico , conc. conseq. Si moralitas est actui tantum accidentalis , neg. conseq. Siquidem quando actus ex objecto aliàs essentialiter bonus refertur in finem malum , eo ipso talem bonitatem amittit , & fit totaliter malus , ut etiam ipsi Adversarij fatentur ; cum bonum sit ex integra causa , & nequeat dari actus simul bonus & malus : licet enim talis bonitas sit actui essentialis in genere moris ; est tamen eidem solummodo accidentalis in esse naturæ. Sic pariformiter discurrendum est de indifferencia specifica , & ex objecto desumpta ; quæ licet sit actui indifferenti essentialis in genere moris ; est tamen illi accidentalis in genere naturæ & esse physico , consequenter ab eo separabilis adveniente fine vel aliâ circumstantiâ bonâ aut malâ.

28. Ob. 7. Actus indifferens non dicit ordinem ad rationem regulantem : ergo nullam speciem constituit in genere moris. *R.* Dist. Ant. actus indifferens non dicit ordinem ad rationem regulantem præcipientem , consulentem aut prohibentem , conc. Ant. actus indifferens non dicit ordi-

ordinem ad rationem regulantem permittentem, neg. Ant. Dist. similiter conseq. ergo nullam speciem constituit in genere moris, si non diceret ordinem ad rationem regulantem tam præcipientem, consulentem aut prohibentem, quàm permittentem, conc. conseq. Si saltem dicit ordinem ad rationem regulantem permittentem, neg. conseq. Unde actus indifferens habet positivum & specialem ordinem ad rationem & legem, distinctum ab ordine conformitatis seu bonitatis & difformitatis seu malitiæ, quem actus boni vel mali dicunt ad rationem regulantem.

29. Ob. 8. Si daretur actus indifferens secundum speciem, deberet participare proprietates ac passiones actui morali competentes: sed nequit participare tales proprietates ac passiones: ergo non datur talis actus secundum speciem indifferens. Maj. constat; implicat enim haberi aliquam entitatem in quocunque demum genere sine proprietatibus ac passionibus necessariò ad talem entitatem consequentibus, & ab eadem inseparabilibus. Prob. min. intra genus moris non dantur aliæ proprietates ac passiones, nisi quæ competunt actibus humanis ratione bonitatis & malitiæ, nempe meritum & demeritum, laudabilitas & vituperabilitas: sed istas proprietates nequit participare actus secundum speciem indifferens: ergo. Min. iterum patet; quia actus indifferens nec meritorius est, nec demerito-

ritorius, nec laudabilis, nec vituperabilis. R. neg. min. cujus prob. min. Dist. istas proprietates nequit participare actus secundum speciem indifferens sub illa ratione, sub qua participant actus boni vel mali, conc. min. istas proprietates nequit participare actus secundum speciem indifferens sub alia ratione, neg. min. & conseq. Quia in genere moris alia est laudabilitas, quæ debetur operanti juxta præceptum dictaminis practici; alia verò, quæ debetur operanti & operandò non violanti præceptum ejusdem dictaminis: quæ laudabilitas est minima in genere moris: potest tamen adhuc dici laudabilitas, quia non tantum ille laudabilis est, qui operandò conformatur rectæ rationi, sed etiam ille, qui operandò eam non violat, nec contra illam facit: qua duplici laude privatur, qui operatur contra dictamen rationis. Et hæc minima laudabilitas debetur etiam actibus indifferentibus. Unde accipiendò meritum & laudem in hac latitudine, imputabilitas veluti passio sequitur totum genus moris, non tantum ut comprehendit bonitatem & malitiam, sed etiam ut complectitur indifferentiam. Et sic quoque actui indifferenti suo modò correspondet imputabilitas, quæ dicitur esse passio totius generis moris adæquata; correspondere enim eidem potest talis laus, qualis competere potest non violanti præceptum vel consilium legis & rationis.

30. Ob. 9. Ille actus, dicitur bonus, qui habet debi-

debitam perfectionem bonitatis ; malus verò vocatur , cui aliquid de hac deficit : sed necesse est, quòd omnis actus vel habeat totam plenitudinem suæ bonitatis , vel aliquid ei de hac deficiat : ergo etiam necesse est , quòd omnis actus secundùm speciem suam sit bonus vel malus , & nullus indifferens. *æ. Dist. min.* Sed necesse est , quòd omnis actus vel habeat totam plenitudinem suæ bonitatis aut honestæ , aut utilis , aut delectabilis , vel aliquid ei de hac deficiat, *conc. min.* Necesse est , quòd omnis actus vel habeat totam plenitudinem suæ bonitatis semper honestæ , vel aliquid ei de hac deficiat , *neg. min.* Sic etiam *dist. conseq.* ergo etiam necesse est , quòd omnis actus secundùm speciem suam sit bonus vel malus , si omnis actus semper deberet habere totam plenitudinem bonitatis honestæ , vel defectum ejus , *conc. conseq.* si non semper debet habere totam talem plenitudinem bonitatis honestæ , vel defectum ejus , sed sufficit , quòd habeat totam plenitudinem bonitatis utilis vel delectabilis , *neg. conseq.* Cùm enim juxta dicta actus possit esse triplici modo bonus in genere moris , vel bonitate honesta , vel bonitate utili , vel bonitate delectabili ; hinc quilibet ex illis actibus possidet totam plenitudinem propriæ suæ bonitatis ; scilicet actus bonus honestus in linea bonitatis honestæ , actus bonus utilis in linea bonitatis utilis , actus bonus delectabilis in linea bonitatis delectabilis ; dummodò habeat omnia illa,

illa, quæ recta ratio dicitur, debere tali actui inesse. Ex quo evidenter patet, quod actus secundum speciem indifferens adhuc possit, ac debeat dici verè bonus bonitate utili, vel delectabili, quatenus possidet totam plenitudinem talis bonitatis utilis, vel delectabilis, & nihil omninò de illis deest, quæ recta ratio dicitur, debere inesse: nam si unicum desit, eo ipso non erit amplius actus indifferens, sed malus ac inhonestus in genere moris. Et hæc sufficiant de actu humano secundum speciem, seu ex objecto indifferente. Modò restat major adhuc difficultas ac controversia inter Theologos de actu humano secundum rationem individuam indifferente. Ideòque ponitur

QVÆSTIO II.

An detur actus humanus indifferens in individuo?

§. I.

Premittuntur quædam scitu necessaria.

31. **O**bservandum 1. Examinato actu humano in præcedenti quæstione secundum suam speciem indifferente, modò eundem considerandum venire in individuo, seu non tantum in ordine ad objectum, sed
etiam

etiam secundum circumstantias ipsum individuantes atque singularizantes. Abeunt Theologi in duas vias: Scotus in 2. Dist. 41. q. un. §. *Aliiter. ¶. Sunt ergo.* Divus Bonaventura Lib. 2. Dist. 41. q. 1. art. 2. Alensis Part. 3. q. 35. memb. 3. Almain. Tract. 1. Moral. cap. 14. Angestus cap. 8. Moral. Vasquez Disp. 52. cap. 2. Et plurimi alij tam Scotistæ, quàm Recentiores affirmativam amplectuntur sententiam. Negativam autem tenet sanctus Thomas 1. 2. q. 18. art. 9. ubi expressè ait: *Respondeo, dicendum, quòd contingit quandoque, aliquem actum esse indifferentem secundum speciem, qui tamen est bonus, vel malus in individuo consideratus.* Doctorem Angelicum sequuntur omnes fermè Thomistæ, Cajetanus, Conradus, Medina, Albertus Magnus, & plures Recentiores Gregorius de Valentia, Azorius, Suarez, Tannerus, Haunoldus, alijque, qui unanimiter sentiunt, omnes actiones humanas, quantumvis ex sua specie indifferentes, semper in individuo, dum fiunt deliberatè, bonas esse, aut malas. Pro majori hujus elucidatione.

32. Observandum 2. Quòd juxta Doctorem Subtilem atque Angelicum ex triplici capite bonitas & malitia in actum derivetur, nempe ex objecto, ex fine extrinseco, qui dicitur finis operantis, ac denique ex circumstantijs. Rationem dat Scotus in 2. Dist. 7. q. unic. Quia bonitas moralis consistit in omnium eorum integritate, quæ

quæ requiruntur in actu secundum rectam rationem: recta autem ratio dicitur, actum debere versari circa honestum objectum, propter finem honestum, & cum honestis circumstantijs; nam si in aliquo istorum adsit quædam turpitudine, jam actus non erit amplius honestus, sed turpis; quia *malum ex quocunque defectu.*

33. Observandum 3. Jam dictum fuisse in q. 1. duplicem esse bonitatem & malitiam actuum moralium, alteram substantialem, & primariam, quam ex objecto desumunt; alteram accidentalem & secundariam, quam habere dicuntur ex circumstantijs. Unde nomine circumstantiæ hîc intelligitur illud, quod circumstat objectum actûs, & actum ipsum jam constitutum in suo esse specifico, atque illi aliquò modo accidit, non tantum in esse naturæ considerato, sed etiam in genere moris. In qua explicatione circumstantiæ conveniunt Theologi omnes. Unde patet, Angelum Vulpes Disp. 69. art. 3. non rectè docere, dum inquit, nomine circumstantiæ hîc intelligi, quidquid accidit actui humano in esse naturæ; & in genere moris nomine circumstantiæ significari potius aliquid pertinens ad illius essentiam: oppositum namque deducitur vel ex ipso nomine circumstantiæ, quæ, ut vox ipsa indicat, est accidens actus humani in genere moris, quod adesse, vel abesse potest salva specifica ac essentiali bonitate, vel malitia, quam actus antea supponitur ex objecto

contraxisse. Quae ratione circumstare dicitur, non verò constituere, vel integrare actum in sua essentia; sicut accidens physicum circumstat, & adjacet, non verò constituit, vel integrat subjectum, cui advenit. Sunt autem circumstantiae actus humani in duplici differentia; aliae dicuntur impertinentes ad actum moralem, id est, quae nullò modò variant ejus moralitatem; ut occidere hominem ante, vel post prandium, orare manè, vel serò, &c. & hae propriè non sunt circumstantiae actus moralis, sed materialiter solùm, & per accidens se habent ad illum. Aliae verò circumstantiae vocantur pertinentes; & hae formaliter sunt verae circumstantiae, quia aliquò modò per se circumstant, & afficiunt actum moralem tanquam accidentia ipsius, & ad ipsum spectantia in genere moris in ordine ad bonitatem, vel malitiam accidentalem, ac secundariam.

§. II.

Resolvitur Quaestio.

34. **D**atur actus indifferens etiam in individuo. Ita Schola Subtilis, uno aut altero degere Scotista excepto contra Scholam Angelicam, pluresque Recentiores. Probatur 1. Author. SS. PP. quos adducit Vasquez Disp. 52. cap. 2. & 3. Nobis sufficiat S. Hieronymus jam supra citatus, qui Epist. ad August.

August. 89. non tantum admittit operationes humanas in specie, sed etiam in individuo indifferentes, dum dicit: *sive enim illa* (intellige ambulationem, purgationem capitis, &c.) *feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec iniustitiam.* Nec possunt hæc verba intelligi de operationibus ex objecto, seu ex genere suo indifferentibus; nam loquitur ibi S. Doctor de ijs, prout defacto in individuo fiunt, seu exercentur, ut indicat illa particula *feceris*, quæ actum singularem cum omnibus circumstantijs, quas habet à parte rei, denotat: quidquid enim fit, utique in individuo fit; *cum actus sint singularium*, ex 2. Metaph. Neque etiam possunt eadem verba explicari de operationibus meritorijs, & demeritorijs (sicut vult clarissimus aliquis Doctor ac Professor quondam Universitatis Dilinganæ è laudatissima Societate Jesu in suis questionibus in Scholis Thomistica & Scotistica, ac inter Recentiores magis controversis Quæstione 2.) nam si non sunt indifferentes, erunt necessario vel bonæ, vel malæ: si malæ; eo ipso erunt demeritoria: si bonæ; ergo erunt meritoria, quia ratio meriti ac demeriti, laudis & vituperij tanquam passiones morales bonitatem ac malitiam moralem sequuntur. Deinde si illa opera à S. Hieronymo recensita essent bona, essent quoque opera virtutum moralium, & numerarentur ab eodẽ inter bona, quæ faciens justitiam

sticiam habet, uti est continentia; cum tamen ponat discrimen inter illa opera.

35. Prob. 2. Author. Seraphici ac purpurati nostri Doctoris Divi Bonaventura, qui loc. supra cit. sic habet: *Non omnis actio non ordinata ad Deum tanquam ad finem, est mala: quia quaedam non ordinatur propter inordinatam conversionem ad creaturam. Quedam verò non ordinatur propter operationis infirmitatem & miseriam. Prima differentia actionis non ordinatae est mala malitia commissionis. Secunda est mala malitiâ omissionis. Tertia verò neutro modo est mala, sed est indifferens. Talis autem actio est, quando quis facit aliquam operationem, ita quod circa creaturam non afficitur inordinatè; nec tamen illam operationem comparat ad Deum, sed facit propter aliquem finem, qui respicit indigentiam naturæ; ut cum aliquis ambulat, ut recreetur, vel comedit, ut reficiatur: talis actio indifferens iudicatur, quia Deus nec illam remunerat, nec imputat in culpam. Et hoc quia in tali actione non est malitia commissionis, quia non est inordinata dilectio: nec etiam omissionis; non enim semper omittit homo, quando actiones suas non refert in Deum. Indulgetur enim naturæ fragili & infirmæ, ut multa possit talia facere. Nec Deus requirit ab homine in tali statu distractionis & miseriarum, quòd omnia, quae facit, referat ad se. Concedendum est igitur, sicut rationes quaedam ostendunt, quòd divisio actionis per bonam & malam*

non est per differentias immediatas pro eo, quòd inter has differentias contingit, reperiri medium. Nec dicant Thomistæ, quòd Doctor Seraphicus tantùm loquatur de actibus sufficientem deliberationem excludentibus. Expressè enim juxta tertiam sententiam, quam amplectitur, in operationibus deliberatis posse esse aliquam actionem indifferentem; siquidem nemo dubitat, quòd actum indeliberatum nec remuneretur Deus, nec imputet in culpam; consequenter Divus Bonaventura loquitur de talibus operationibus, quæ sunt capaces, ut à Deo remunerari, vel ad culpam imputari valeant saltem tunc, quando illis honestus additur finis; quales non sunt actiones indeliberatæ.

36. Prob. 3. Auth Doctoris nostri Subtilis, qui loco cit. ita expressè, & quasi evidenter stat pro nostra sententia, ut sanè mirandum, quòd P. Macedo, qui tamen aliàs accuratus Scoticæ mentis perscrutator, ac fidelis indifferentisque explanator vult videri, istam luce meridiana clariorem veritatem non agnoverit, dum Tom. 2. suarum collationum inter S. Thomam & Scotum Collat. 10. Differentia 4. Sect. 7. dicere audeat, mentem Scoti de actibus indifferentibus in individuo minùs esse perspectam, quàm vulgò existimetur. Audiantur verba formalia Scoti sic sonantia: *Multi etiam singulares actus elicitæ sunt indifferentes, qui nec sunt tales, neque tales; & non solum actus non humani, de quibus non est*

sermo, sicut movere barbam, levare festucam, & huiusmodi, quæ procedunt ex sola imaginatione, non ex libero arbitrio impellente; sed etiam de actibus liberè elicitis. Rationem assignat ibidem S. Aliter posset dici. ¶ Secundò etiam modò, in-
 quiens: Non enim tenetur homo, nec tentione necessitatis, contra quam sit peccatum mortale, nec tentione minori, contra quam sit peccatum veniale, referre semper actum suum in Deum actualiter, vel virtualiter; quia Deus non obligavit nos ad hoc. Neque videtur esse in istis actibus sufficiens ratio bonitatis, ut sint meritorij; quia non videtur minor relatio sufficere ad meritum, quàm relatio virtualis, qualis non est hic. Ne autem aliquibus etiam Scotistis mens Doctoris Subtilis clarissima in hac Q. obscura adhuc videatur, sciendum est, quòd Scotus in ista plures indifferentiæ modos ponat magis vel minus rigorosos. Primò modò vocat actum indifferentem illum, qui tantum est bonus ex suo objecto, nec ullâ circumstantiâ vitiatus, aut per talem magis honestus factus; quatenus enim nec habet bonitatem, nec malitiam ex circumstantiis contrahibilem, potest in hoc sensu dici indifferentis; licet in alio sensu vocari debeat bonus, nempe ex objecto & genere suo. Secundò vocat actum indifferentem illum, qui, etiamsi habeat objectum bonum, finem bonum, ac circumstantias bonas, non tamen procedit ex aliquo habitu virtutis. Tertiò ponit alium indifferentiæ modum in ra-
 tione

tione meriti & demeriti in ordine ad vitam æternam; actus siquidem aliàs bonus peccatoris nec est meritorius, quia ad meritum de condigno requiritur status gratiæ; nec demeritorius, nam ad hoc requiritur malitia, consequenter est quasi indifferens. Tandem in fine assignat proprium indifferentiæ modum, qui est ad propositum, dum dicit, quòd dentur multi actus indifferentes non tantùm secundùm esse, quod habent in specie naturæ, nec tantùm indifferentes ad bonum meritorium & malum demeritorium; sed etiam indifferentes secundùm esse, quod habent in genere moris sic enim loquitur Doctor: *Sunt ergo multi actus indifferentes non tantùm secundùm esse, quod habent in specie naturæ, sed etiam secundùm esse, quod habent in esse morali; & sunt etiam indifferentes ad bonum meritorium, & malum demeritorium, quia unum individuum potest esse tale, & aliud tale.* Deinde statim subjungit: *Multi etiam singulares actus eliciti sunt indifferentes, qui nec sunt tales, neque tales; & non solùm actus non humani, de quibus non est sermo, &c.* Ex quo evidenter patet, Scotum veram agnovisse & asseruisse actuum humanorum indifferentiam, quemadmodùm de ea hîc movetur quæstio.

37. Habetur quoque clarus textus Doctoris Subtilis in 4. Dist. 6. q. 10. §. *Ad questionem:* ubi ait: *Tertium de bonè & malè non est necessarium, quia aliquis potest esse actus indifferens; si-*

cur enim ex frequenter bene agere acquiritur habitus inclinans ad bene agendum, & ex frequenter malè agere inclinans ad malè agendum; sic ex frequenter agere absolutè acquiritur habitus ad agendum tali actione, neque cum bonitate, neque cum malitia; sic nec actus generativus fuit talis vel bonus, vel malus. Non placet hîc opinio P. Macedo, qui Tom. 2. suarum Collationum Theologicarum Collat. 10. Differentia 4. Sect. 4. ait, Doctorem Subtilem in locis adductis, tantùm velle, quòd nullus detur actus indifferens in specie, nec in individuo ex illis, qui sunt morales ex objecto; detur verò actus indifferens in specie, & in individuo ex illis, qui non sunt ex objecto rigorosè & propriè morales. Sed quæro ex hoc aliàs doctissimo viro, utrum concedat, quòd actus indifferens sit vera species actûs moralis ut sic, vel non? Si primum: ergo actus indifferens erit verus actus moralis; cum qualibet vera species univocè participet rationem sui generis. Si secundum dicit, negando scilicet, quòd actus indifferens sit vera species actûs moralis ut sic, taliter probo: Illa est vera species univoca, quæ præter rationem genericam includit quoque rationem differentialem ac specificam: sed actus indifferens ita se habet: ergo est vera species actûs moralis ut sic. Prob. min. Ratio generica actûs indifferentis est regulabilitas passiva, per quam univocè convenit cum actu morali bono; ratio autem differentialis ac specifica est,

est, quòd ista sua regulabilitas sit ac fiat per rectam rationem solummodò permittentem, quâ essentialiter ac specie differt ab actu humano bono, qui pro sua ratione generica importat quidem regulabilitatem passivam, utpote sibi communem cum actu indifferente; pro sua ratione autem differentiali ac specifica importat hoc, quòd ista regulabilitas sit, ac fiat per rectam rationem præcipientem, consulentem, vel prohibentem: ergo actus indifferens præter rationem genericam includit quoque rationem differentialem, ac specificam. Multò minùs placere potest, quòd prænominatus Author actus indifferentes intitulet actus imperfectos: siquidem & isti in ratione ac linea indifferentiali sunt actus verè perfecti; cùm nihil illis desit, quod recta ratio permittens dicit eis debere inesse: aliàs si essent imperfecti, necessariò deficerent in aliquo, quod ad eorum perfectionem moralem sibi propriam requireretur: omnis autem defectus in genere moris importat aliquid peccaminosum, seu carentiam totalis bonitatis, quam recta ratio dicit debere inesse; consequenter hoc ipso, quòd actus indifferentes juxta P. Macedo essent imperfecti, non manerent amplius indifferentes, sed fierent mali; *quia malum ex quocunque defectu*, ut inquit Divus Dionysius cap. 4. de Divin. nomin. Nec dicat eximius hic Collationator, quòd idèò actus indifferentes sint imperfecti, quia ipsis deest honestas ac boni-

bonitas moralis; cum habeant carentiam negativam finis non debiti, quæ carentia negativa imperfectio est, non malitia, nec culpa. Contra est: si enim actus indifferens ut talis consideratur, nunquam sub hac ratione indifferentiali petit honestatem ac bonitatem, ideoque, quando non habet illam, nequit dici, quod deficiat in aliquo, quod ad ipsum necessariò spectaret, & quod recta ratio diceret, illi debere inesse; aliàs talis actus omninò esset peccaminosus; quod neque P. Macedo admittit, inquit, quod carentia ista in actu indifferente nō sit malitia & culpa. Habet itaq; iste actus seclusa etiam honestate & bonitate omnia illa, quæ requiruntur ad perfectionem sibi debitam in linea differentiali. Nec obest, quod actus indifferens juxta dicta in Observando §. q. 1. §. 1. n. 5. præter indifferentiam suam essentialem, seu regulabilitatem passivam per rectam rationem permittentem habeat simul indifferentiam accidentalem, quæ est capacitas illa, quam actus indifferens dicit ad recipiendam bonitatem. Quia ista capacitas nihil aliud est, quam aliqua non repugnantia, quatenus nempe actui indifferenti non repugnat, ut fiat bonus adveniente sibi bonitate scilicet ex fine, & alijs circumstantijs; sicut muro albo non repugnat, ut fiat niger adveniente sibi nova forma nigredinis. Et sicut murus albus non dicitur habere defectum, & carentiam aliquam sibi debitam, quando non habet nigredinem,

quam

quam tamen sublata albedine capax est habere : sic etiam actus indifferens non dicitur habere defectum & carentiam alicujus sibi debiti, quando non habet bonitatem, quam tamen sublata indifferentiâ capax est habere. Quare notanter in illo observando quoque dictum est, quod talis indifferens accidentaliter sit capacitas actûs indifferentis ad recipiendam bonitatem, vel malitiam ex fine & alijs circumstantijs connotando utriusque (nota) *negationem*, non *carentiam*, seu merum defectum aliquem.

38. Ex quibus patet 1. quàm temerariè judicaverit de Scoto Cajetanus in Comment. in q. 17. art. 8. 1. 2. ubi eidem falsò contradictionem imponit, forsan aut non bene intelligens, aut non totum legens Scotum, qui in locis suprâ allegatis expressè admittit actum indifferentem tam secundum speciem, quàm in individuo: nullibi autem hoc negare invenitur, ut inferiùs magis adhuc demonstrabitur. Patet 2. quòd noster P. Pontius in suo Comment. ad Dist. 41. timens, ne contradictionem in Scoto admittere debeat, non bene dicat, Doctorem Subtilem utramque sententiam probabilem duxisse tam illam, quæ affirmat, quàm istam, quæ negat actus indifferentes; ita ut negantem probet in 2. Dist. 7. q. un. Et affirmantem magis probet in 2. Dist. 41. q. un. Sed timebat Pontius, ubi tamen non erat timor. Quia Scotus in nullo ex locis allegatis negat, dari actum indifferentem
in

in individuo; in secundo quidem expressè illum concedit, ut in §. 1. hujus q. observando 1. videndum, & ipsemet P. Pontius fatetur: in primo autem loco nequaquam negat actum indifferentem, ut dictum est in q. 1. §. 3. n. 19. & 20. quòd, licet non detur medium inter bonum largè sumptum & malum, bene tamen inter bonum strictè tale ac malum: de quo ibidem Doctor totum discursum suum instituit.

39. Prob. 4. ratione: Dantur non solùm objecta in genere moris indifferentia, sed etiam finis extrinsecus, & aliæ circumstantiæ indifferentes: ergo dantur etiam actus indifferentes, qui tendunt in talia objecta, & circumstantias indifferentes. Conseq. patet; nam actus humanus desumit suam bonitatem, vel malitiam, primariam quidem ex objecto, secundariam verò ex circumstantijs: ergo, si actus tendit in objectum & circumstantias, quæ nullam bonitatem, vel malitiam includunt, nullam quoque bonitatem, vel malitiam ex illis participare poterit. Imò secundùm ipsos Adversarios ideò nequit dari actus indifferens in individuo, quia omnis actus, dum producitur, ex circumstantijs, præfertim sine redditur vel bonus, vel malus: ideòque remanet solùm difficultas de antec. & quidem quoad primum membrum, quòd dentur objecta indifferentia, in q. 1. §. 2. n. 12. jam satis demonstratum fuit: probatur ergo antec. quoad secundum membrum, quòd pariter dentur

tur circumstantiæ indifferentes: Ideò dantur objecta de se indifferentia, quia neque intrinsecam important bonitatem vel malitiam, neque subjacent alicui præcepto præcipienti aut prohibenti, sed merè permittuntur: sed dantur etiam tales circumstantiæ, præsertim finis, qui neque intrinsecè est bonus vel malus, neque homo viator tenetur ullò præceptò aut consiliò illum suis operationibus præfigere: ergo dantur non solum objecta indifferentia, sed etiam circumstantiæ indifferentes. Prob. min. Sicut devatio festuæ, fricatio manus ad aliquam depellendum frigus etiam cum advertentia & libertate plena factæ tendunt in objectum merè indifferentem, quod operanti nec præcipitur, nec consulitur, nec interdicitur; sic etiam eadem actiones ex hoc eodem motivo elicite, quia nempe placent operanti, sùntque illi gratæ, ac commodæ, tendunt in finem extrinsecum merè indifferentem, qui nec præcipitur, nec consulitur, nec prohibetur operanti: ergo dantur tales circumstantiæ, præsertim finis, omninò indifferentes, quæ nullam bonitatem, vel malitiam possunt refundere in actum, sed tantùm illi communicate aliquam indifferentiam.

40. w. l. Famosissimus è Soc. Jesu in Univer-
sitate Ingolstad. olim SS. Theologiæ Profes-
sor Tannerus Tom. 2. Theologiæ Scholasti-
cæ, Disp. 2. de Actibus hum. q. 5. Dub. 7. n. 117.
Hominem, eo ipso, quòd deliberatè agat, sem-
per,

per agere debere ut hominem, ac creaturam rationalem, adeoque propter finem, & quidem secundum rationem ex motivo virtutis & honestatis: sicque etiam si exercent opus aliquod indifferens ex sua specie, debet tamen illud referre ad bonum finem. Ex quo sequitur, omnem actum humanum seu deliberatum aut bonum esse, si ad bonum finem, quem sibi homo humano modo operans praefigere semper tenetur, referatur; aut malum, si ad bonum finem non referatur: consequenter tales operationes ex deliberatione procedentes semper debent habere aliquem finem honestum. Contra est: etiam si enim homo deliberate operetur ut creatura rationalis, nullam tamen exinde habet obligationem, omnesque & quoscunque actus suos in finem honestum referendi. Hinc sanctus Bonaventura cit. ait: Deum pro hoc statu fragili hominem non sic rigide obligasse, ut omnia positive & proximè ad se referat. Interim tamen tales actus non carent omni prorsus fine & utilitate; cum fiant juxta exigentiam naturæ, vel levemente aliquam ejusdem commoditatem importantem aliquam bonitatem utilem & commodam, licet non importent bonitatem honestam sufficientem ad constituendum verum actum bonum in genere moris. Quod verò dicatur, hominem semper debere operari secundum rectam rationem, & in quantum homo ac creatura rationalis est; eatenus solum verificatur, quatenus

tenus homo nihil debet facere, quod rectæ rationi sit contrarium. Positivè autem operari secundùm rectam rationem non est necessè; tamen, quotiescunque operatur ut homo, operetur ut rationalis, hoc est, exerceat opera intellectûs & rationabilia, quæ soli naturæ rationali conveniunt. Quare, hominem semper debere operari positivè secundùm rectam rationem, seu producere operationes in finem honestum relatas, ita ut non operari taliter, sit peccatum, nequit ostendi neque ex Divina Providentia speciali circa omnes nostros actus liberos, de qua non præsumendum videtur, quod homini tam grave ac periculosum onus imponere velit; neque ex stricta ratione, quam redditori sumus in die Judicij; neque ex S. Scriptura, aut ratione aliqua fundamentali, ut ex dicendis adhuc magis patebit.

41. Bz. 2. Alij, & quærunt: Tales operationes ex objecto indifferentes vel fiunt propter aliquam utilitatem, necessitatem, sublevationem & indigentiam naturæ; vel propter meram operantis commoditatem, ac delectabilitatem? Si primum: ergo hoc ipso sunt operationes rationabiles, bonæ ac honestæ; cùm rationabile, bonum, ac honestum sit, succurrere indigentia naturæ, atque promovere ejus utilitatem, ac necessitatem. Si secundum: ergo eo ipso sunt irrationabiles, malæ, ac inhonestæ; quia sic homo non operatur ut homo propter bonum sibi

proportionatum, quod solum est bonum honestum, non autem bonum delectabile, & commodum; sed operatur modò brutis competente. Contra est: quia datur triplex bonum, scilicet bonum utile, bonum delectabile, & bonum honestum: ideòque bonitas objecti, quæ facit actum bonum & honestum, nec in utilitate, nec in delectabilitate consistit, sed in honestate: consequenter objectum non dicitur propriè bonum moraliter, quia est utile, vel delectabile, sed quia honestum: siquidem bonum utile & delectabile possunt esse indifferenter objectum bonæ & malæ actionis moralis; sicut etiam inutile, ac injucundum: si enim utile, vel delectabile est conjunctum cum honestate, ad quam ordinatur ab operante, constituit actum bonum; si cum turpitudine, facit actum malum: si ad nullam honestatem ordinatur, specificabit actum indifferentem in genere moris, uti fit in nostro proposito. Quando ergo homo producit aliquam operationem naturæ utilem, commodam, necessariam, imò delectabilem, non ordinandò illam ulterius ad aliquem finem honestum, talis utilitas, necessitas, vel delectabilitas nullam bonitatem refundet in actum, si non habeat adjunctam honestatem, sed constituet illum merè indifferentem: dummodò tunc non contingat defectus vel excessus contra præscriptum & dictamen rectæ rationis saltem permittentis; aut alia circumstantia prava concomitetur. Nec taliter

liter homo operatur modò brutis competente; quia operatur cum perfecta libertate ac deliberatione secundùm dictamen rationis, ne fiant tales operationes cum defectu, vel excessu, sed ordinatè, ac sine notabili temporis dispendio, qualis modus operandi brutis nequiquam competit. Licèt talis regulatio ac operandi modus nondum sufficiat ad operationes illas verè corroborandas; sed tantùm facit, ne dicantur malæ, & dictamini prudentiæ contrariæ.

42. Confirmatur 1. Omnis species salvatur in aliquo suo individuo: sed datur sub genere moralitatis ut sic species indifferentiæ; ergo talis species salvari debet in aliquo individuo. Subf. Sed non posset talis species indifferentiæ salvari, nisi daretur actus indifferens in individuo: ergo necessariò debet admitti actus in individuo indifferens. Major constat ex Logica in materia de Universalibus, ubi communiter tenent Philosophi contra Platonem, quòd non dentur naturæ communes tam genericæ, quàm specificæ, seu Ideæ Platonicæ extra sua singularia, & individua, quòd tamen fieret, si species posset conservari, & salvari sine omni individuo. Minor sufficienter probata manet in q. 1. præcedente, quòd nempe detur actus secundùm speciem indifferens. Minor quoque subsumpta nequit negari; eo ipso enim, quòd non admittatur actus in individuo indifferens, nihil potest assignari, in quo species indifferentiæ, seu actus secun-

dum speciem indifferens salvetur, & conseruetur, consequenter talî modô daretur species saltem moralis extra sua singularia & individua; quod nullus sine aliquo evidenti absurdo admittere potest.

43. R. 1. Prælaudatus Tannerus ex mente Divi Thomæ (uti ait) hîc q. 18. art. 9. ad 1. individuum proportionatum actui ex sua specie indifferenti esse ipsum actum in individuo bonum vel malum, ex objecto tamen indifferente: nam hic ipse etiam ex sua specie indifferens est, eaque ratio velut communis contrahitur per rationem individualem actûs, quæ non tollit communem rationem indifferentiæ ex objecto, sed superaddit aliam rationem particularem ex fine, vel circumstantijs. Neque enim actus dicitur secundum suam speciem indifferens, quasi ei ex sua specie essentiali debeatur, ut sit indifferens: sed quia secundum suam rationem specificam ex objecto desumptam non vindicat sibi bonitatem vel malitiam, quam tamen aliunde ex ratione individua actûs suscipere potest. Hucusque Tannerus. Sed contra est 1. quia implicat, quòd ratio individualis bonitatis vel malitiæ actui ex fine vel circumstantijs adveniens & superaddita non tollat rationem communem indifferentiæ ex objecto; si enim actus jam semel ex circumstantia finis boni aut mali factus est bonus vel malus, nequit amplius remanere indifferens in tali genere: siquidem
 non

non minùs indifferentia in suo genere bonitatem & malitiam excludit, quàm bonitas malitiam: sed bonitas ita malitiam excludit, ut quamdiu actus est ex aliquo capite malus, absolutè nequeat esse bonus; nam *bonum ex integra causa*: ergo servata proportione idem dicendum est de indifferentia, quòd nempe bonitatē & malitiam ita excludat, ut quamdiu actus est ex aliquo capite bonus vel malus, absolutè nequeat esse indifferentis. Contra est 2. & negatur suppositum, quòd indifferentia, quam actus desumit ex objecto, sit ratio communis respectu bonitatis, quæ illi advenit, ac superadditur ex fine extrinseco & circumstantijs, quasi aliqua ratio particularis, individualis, ac contractiva actûs. Siquidem ratio indifferentiæ, & ratio bonitatis, si sumuntur ex objecto, semper sunt duæ differentiæ specificæ, dividentes genus, nempe moralitatem ut sic actûs humani. Si sumuntur ex fine extrinseco & circumstantijs, sunt duæ differentiæ individuales, quarum qualibet determinat, ac contrahit suam propriam speciem ad certum aliquod individuum, nempe bonitas individualis ex circumstantijs bonitatem specificam ex objecto, indifferentia individualis ex circumstantijs indifferentiam specificam ex objecto: non autem bonitas individualis potest determinare & contrahere indifferentiam specificam, vel econtrà: sicut Petreitas v. g. nequit contrahere & determinare naturam Leoninam specifi-

cam ad individuum Petri, aut econtrà. Contra est 3. & negatur iterum suppositum Tanneri, quòd maneat idem actus, qui ex objecto indifferens propter finem extrinsecum & alias circumstantias fit bonus: licèt enim in esse physico maneat idem, non tamen in esse morali; nam ubi habetur aliud novum essentialia constitutum, ibi resultat aliud novum constitutum: cùm ergo adveniente bonitate ex fine & alijs circumstantijs habeatur in actu aliud novum, & quidem specie à priori distinctum essentialia constitutum, nequit ampliùs manere primum; aliàs in eodem actu invenirentur simul duo essentialia constituta specie distincta, quod non tantùm in omni bona Philosophia, sed etiam Theologia implicat: consequenter aderit in tali casu novum constitutum, & novus actus totaliter bonus, & ex nullo capite ampliùs indifferens. Contra est 4. & negatur denuò hujus Authoris suppositum, quòd omnis actus semper debeat habere finem bonum vel malum; sicut enim juxta num. 12. & 39. dantur objecta præcisè indifferentia, sic etiam dantur finis extrinsecus & aliæ circumstantiæ merè indifferentes.

44. B. 2. Alius doctissimus Recentior in suis Q. Q. in Scholis Thomistica & Scotistica, ac inter RR. magis controversis q. 2. Sect. 2. n. 28. de indifferentia actuum moralium in individuo, quòd, sicut homo secundùm speciem suam præcisivè sumptam non est certo colore imbutus, &

tamen

tamen omne individuum humanum est determinato colore affectum, albô scilicet, aut fuliginosô; ita etiam actus humanus, licet secundum suam speciem præcisivè sumptam seu ex objecto neque bonitate neque malitiâ sit affectus; quando autem consideratur ut aliquod individuum, jam habebit determinatam moralitatem bonitatis vel malitiæ: & sicut ratio albi aut fuliginosi superveniens non tollit rationem specificam hominis; sic etiam ratio bonitatis vel malitiæ superveniens non auferet ab actu rationem specificam indifferentiæ. Contra est: quis enim non videt palpabilem disparitatem? Ratio enim albi aut fuliginosi est tantum ratio contractiva ac determinativa accidentalis; & idè mirum non est, quòd non tollat rationem specificam naturæ humanæ. Econtrà ratio boni vel mali est ratio contractiva ac determinativa essentialis, quæ superveniens de novo actui essentialiter atque totaliter ipsum variat, & ad aliud esse morale transfert.

45. R. 3. Paulus Mezger Universitatis Salisburgensis quondam Professor celeberrimus Tom. 2. suæ Theologiæ Scholasticæ Tract. 4. Disp. 9. de moralitate actuum humanorum art. 3. §. 2. Et dicit, quòd indifferentia debeat quidem salvari in individuo secundum prædicatum conveniens pro statu reali, nempe tendentiæ positivæ in objectum delectabile lege permissum: Non autem secundum prædicatum negativæ indiffe-

rentiæ ad bonum & malum, quod convenit secundum statum metaphysicæ præcisionis. Sicut enim est impossibile, dari hominem à parte rei, qui non sit contractus ad individuum hominis: ita est impossibile, dari actum humanum, qui non fiat ex determinato fine & motivo homini quâ tali vel proprio, vel non proprio: si ex fine proprio, jam actus inducit bonitatem; si ex non proprio, inducit malitiam moralem. Unde juxta hunc Doctorem indifferentia non est physica species moralitatis, quæ à parte rei reperitur in pluribus individuis, uti species hominis; sed tantum metaphysica, & secundum metaphysicam abstractionem, in quantum intellectus præscindens ab omnibus principiis moralitatis specificam moralitatem constituentibus, considerat actum quatenus præcisè terminatum ad aliquod objectum lege permissum; cum tamen à parte rei fieri non possit, ut istud objectum per conventionem debiti vel indebiti finis non trahatur ad determinatam speciem bonitatis aut malitiæ objectivæ. Contra est: Licet enim indifferentia non sit aliqua species physica, seu in esse physico; negatur tamen, quòd propter hoc nequeat esse vera ac realis species moralis, seu in genere moris, constituta sub moralitate ut sic actus humani, quæ à parte rei reperitur in pluribus individuis, nempe in hoc & illo actu indifferente: sicut bonitas moralis est vera species constituta sub moralitate ut sic, quæ à parte rei
 inve-

invenitur in pluribus individuis, v. g. in hoc vel illo actu justitiæ, in hoc vel illo actu fortitudinis, in hoc vel illo actu patientiæ, &c. Et quamvis intellectus præscindat rationem istam specificam indifferentiæ à ratione individuali; hæc tamen præcisio & abstractio tendit in aliquod prædicatum, nempe in illam rationem specificam objectivam indifferentiæ; quæ à parte rei est in actu, & non tantum per operationem intellectus: quemadmodum, quando in Petro v. g. considero rationem specificam naturæ humanæ, non considerata ejus singularitate, seu Petreitate tanquam ratione individuali, tendo in aliquod prædicatum & rationem objectivam, quæ à parte rei est, & invenitur in Petro, & non, quia sic meus intellectus fingit (ut pluribus docetur in Logica; & in nostra Schola tanquam indubitatum admittitur) hinc tale prædicatum specificum indifferentiæ manet in actu, etiamsi singularizetur per rationem aliquam individualem indifferentiæ ex fine & circumstantiis indifferentibus desumptæ: sicut manet prædicatum specificum naturæ humanæ in Petro, quamvis singularizetur, & contrahatur per rationem individualem ad hoc individuum Petri. Ex quo patet, responsio ad illam paritatem, quam facit hic Author, dicens: Sicut est impossibile, dari hominem à parte rei, qui non sit contractus ad individuum hominis; ita est impossibile, dari actum humanum, qui non fiat ex determinato fine &

motivo homini quà tali vel proprio, vel non proprio. Omnia ista libenter concedimus: dum autem pergit: *Si ex fine proprio, jam actus induit bonitatem*: hoc omninò negamus; quia juxta dicta datur etiam finis proprius homini merè indifferens, qui nempe conducit ad aliqualem necessitatem, utilitatem, delectabilitatem, aut sublevationem naturæ rationalis: & hic non refundit bonitatem in actum, sed solummodò indifferenciam. Quare negatur suppositum, quòd objectum lege permissum, seu indifferens à parte rei nequeat contrahi, ac determinari per aliquem finem, nisi ad determinatam speciem bonitatis aut malitiæ; cùm possit determinari per talem finem, qui de se neque est bonus, neque malus, ad merum esse indifferenciale.

46. Confirmatur 2. Ubi non datur lex obligatoria, ibi non datur prævaricatio ac transgressio legis: sed non datur lex obligatoria, ut homo in omni sua operatione etiam ex deliberatione præcedente facta præfigat sibi finem honestum & bonum: ergo in homine non præfigente finem honestum & bonum non datur prævaricatio ac transgressio legis: consequenter possunt dari operationes humanæ, quæ in individuo neque sunt bonæ, neque malæ, sed merè indifferentes. Prob. min. Illa lex & obligatio non existit, quam tot sapientes ignorant; quæ supergreditur limites fragilitatis humanæ; quæ pluribus & varijs scrupulis atque anxietatibus conscientiarum.

scientias subijceret: sed talis esset lex obligatoria, ut homo in omni sua operatione præfigat sibi finem honestum & bonum: ergo non datur. Major constat; quia lex, ut obliget in conscientia, debet innotescere per publicationem & promulgationem, alioquin ignorantia meritò ab observatione excusat; debet esse rationalis, possibilis, atque viribus illorum, qui obligantur ad illam, proportionata; quod non fieret, si transcenderet humanæ fragilitatis limites: debet esse utilis, subditis proficua, in ædificationem, & non in destructionem conscientiarum, quæ propter anxietates à tali lege causatas esset timenda. Prob. ergo min. quoad 1. membrum: tota Schola Subtilis, & plures RR. ejusmodi legem non agnoscunt; imò comūnis hominum persuasio est, non extate talem legem, sicut ingenuè fatetur P. Arriaga in 1. 2. Dist. 21. Sect. 4. dicens: *Antequam hæc controversia in Scholis perstreperere incepit, nihil de tali obligatione unquam cogitavi, nec putavi, me aliquid mereri, vel demereri spuendò, barbam fricandò, faciem lavandò, de nullo alio honesto fine cogitantem.* Temerarium autem esset, tot ac tantos viros pietate, sanctitate & doctrinâ conspicuos; uti fuit Divus Bonaventura, Scotus & plurimi alij, ignorantix ita magnæ, imò culpabilis arguere: ergo. Prob. min. quoad 2. membrum: vel ista lex referendi omnes actiones in finem honestum ac bonum est universalis obligans indiscriminatim omnes homines, vel tantum

tum se extendit ad personas ex tumultuosis mundi curis extractas? Non secundum: aliàs admitterentur actus indifferentes saltem in aliquibus hominibus; cum tamen Adversarij eos absolutè reijciant. Non primum: vix enim possibile, vel saltem durissimum videtur, quòd homines terrenis ac sæcularibus semper occupati negotijs inter quotidianas sollicitudines, perturbationes, aliàsque miseras teneantur, cuilibet minimæ actioni etiam advertenter elicite finem bonum præfigere. Unde Seraphicus Doctor citatus humanam fragilitatem æqua lance ponderans piè & bene scribit, Deum non requirere ab homine in hoc statu distractionis & miseriæ, ut omnia, quæ facit, ad se referat. Et Scotus addit, quòd homo non teneatur nec tentione necessitatis, contra quam sit peccatum mortale, nec tentione minori, contra quam sit peccatum veniale, ordinare semper actum suum in Deum actualiter vel virtualiter; quia Deus non obligavit nos ad hoc: sed tantum tenetur abstinere ab actibus in Deum irreferibilibus, quales sunt solummodò actus mali, non autem indifferentes, qui, licet non sint ex natura sua referibiles in Deum, ut actus boni, sunt tamen referibiles remotè ex intentione operantis; quia in se nullam includunt conditionem ultimo fini repugnantem: ergo. Minor quoad 3. membrum quoque est certa; quales enim anxietates, quales perturbationes ista lex causaret in conscientia-

scientijs timoratis, & aliàs scrupulís agitatis? quæ in quavis re & occasione timent culpam, ubi culpa non est: ideóque similes actiones etiam innocentis solatij, utilitatis aut commodi causâ susceptas evitare, vel cum tali difficultate semper ad finem bonum ordinare, foret utique arcum conscientiæ nimis intendere, imò & intimata tali obligatione totum dirumpere, & ob illius adimplendæ difficultatem contrariæ laxitati aditus ac fræna omnia laxare: ergo.

47. R. I. Doctissimus ille Recentior in suis Q. Q. Controversis q. 2. Sect. 3. n. 32. ignorantiam hujus legis in tot sapientibus adhuc includere scientiam virtuales & implicitam: quia sufficientissimè promulgata fuit lex non loquendi, aut agendi otiosè, item non operandi propter finem cum brutis communem, &c. Deinde quærit ex nobis, an licitum fuerit *comedere usque ad satietatem ex fine solius delectationis*, antequam Summus Pontifex hanc propositionem damnasset? Ecclesia siquidem non exinde novam legem sancivit; sed, quænam semper extiterit, ex infallibili Cathedra declaravit: vel an comestio illa jam priùs illicita fuerit? ubi, sicut nos reponemus, quòd talis comestio jam antea fuerit inhonesta saltem materialiter, ac postea evaserit inhonesta etiam formaliter respectu habentium debitam cognitionem ejusdem legis ita promulgatæ: ita proportionalis responsio in ipsius hypothesi defendet, quòd honestas vel inho-

inhonestas reperiat per se, & abstrahendo saltem ab errore vel ignorantia, in quocunque actu, qui hucusque præensus est, non præferre bonitatem, & tamen gaudere exemptione à malitia. Quoad alterum respondet, quòd reijcientium indifferentiam actuum forum non adeò rigidum sit, sicut nos judicamus; cùm actiones absque deliberatione exercitas nequaquam culpæ accusent per se loquendò; sed unicè talem amissim requirant pro actibus, qui propriè morales sunt, & quibus juxta omnes facem honestatis præfert ratio ex deliberatione procedens. Neque hoc viribus humanis importabile onus reputandum est, si nempe obligetur homo ad hunc vel æquivalentem finem: *Quia recte rationi congruit, quia hominem decet*: præsertim cùm hæc aut similis intentio admittat quoque in consortium aliud motivum inferius, tanquam finem subordinatum; neque etiam oporteat actualem hujusmodi intentionem singulis operibus præfigere; sed satis sit, modò illa intelligantur saltem virtualiter dependere à fine honesto. Contra est: negatur enim, quòd actus indifferens sit contra hoc præceptum, *non loquaris, aut agas otiosè: non opereris propter finem brutis communem, &c.* utpote neutiquam otiosus, cùm non careat omni prorsus fine & utilitate; siquidem sit juxta exigentiam naturæ exiguam aliquam bonitatem utilem, aut commodam importantem. Sic etiam non producit modò brutis communè; quia sit cum

cum perfecta libertate ac deliberatione, & quidem secundum dictamen rationis regulantis talem actum, ne fiat cum excessu, aut aliâ circumstantiâ malâ eundem inficiente. Ad illud, quod adducit de comestione usque ad satietatem ex fine solius delectationis, negatur paritas inter talem actum comestionis & actum indifferentem: nam ideò illa comestio semper producitur ut mala ac inhonesta in genere moris, quia semper est actio à fine per naturam sibi præscripto devians, qui finis non est sola delectabilitas, sed potius conservatio naturæ, veram honestatem ac bonitatem moralem importans: & ideò talis actus per se loquendò semper est vel honestus, si tendat in illum finem, vel inhonestus, si deordinetur ab illo; licet aliquoties ut non ita ordinatus ad debitum finem possit per accidens esse non formaliter inhonestus ob ignorantiam. Contra actus indifferens, v. g. fricatio manûs ad depellendum aliquam frigus non habet alium finem pro hîc & nunc, quàm aliquam commoditatem ac utilitatem naturæ, & sic, quando fit propter illam, non deviat à fine sibi proprio à natura præscripto, sed potius producitur secundum hunc finem. Quapropter falsum est, quòd in tali actu honestas, vel inhonestas reperitur per se, quæ tantùm per accidens ignoratur adesse à tot & tantis viris doctrinâ ac sanctitate conspicuis, sicut per se semper adest in comestione usque ad satietatem ex fine solius delectationis facta

Acta. Quando autem respondet ad secundum membrum minoris, quòd reiicientes actum humanum indifferentem neutiquam imponant tam grave onus, sicut nos existimamus, partim quia pro hoc statu distractionis & miseriæ multæ operationes fiunt indeliberatè, consequenter non imputantur operanti: partim quia operans non semper obligatur, hujusmodi operationibus formalem & actualem præfigere intentionem, sed sufficit, quòd adsit virtualis & æquivalens, v. g. *quia recte rationi congruit, quia hominem decet, &c.* Contra est: quia hîc non loquimur de operationibus indeliberatis, quæ etiam secundum nos verè morales non sunt, cùm deficiat illis aliquid necessariò requisitum, nempe advertentia rationis, quam tamen juxta dicta in Q. I. n. I. verus actus humanus exigit: sed loquimur de actionibus cum advertentia liberè productis. Si vero Seraphicus Doctor vitam hanc vocat *statum distractionis*, *distraçtio* non sumitur pro *inadvertentia*, sed pro inquieta hominis viatoris applicatione ad varia negotia, ad quæ distrahitur. Denique ista motiva & fines, *quia recte rationi congruit, quia hominem decet, &c.* neque honestatem, neque inhonestatem important, sed sunt tantùm motiva & fines indifferentes, nisi superaddatur alius finis verè honestus; quia etiam actus indifferentes fiunt, *quia recte rationi saltem permittenti congruunt: quia hominem decet, &c.*

48. §. 2. Eximius P. Paulus Mezger cit. art. 3.
§. 2. n. 4. quòd detur lex naturalis aliorum præceptorum naturalium quasi fundamentum, ne homo in suo proprio modo operandi deficiat ab ordine & fine sibi ab Authore naturæ præscripto, ut in ipsa natura radicato: unde actus à fine honestatis deficiens saltem mediatè contrariatur præcepto negativo charitatis, qua homo tenetur, ne ullam suam operationem subtrahat à relatione ad Deum ut ultimum finem. Contra est: Libenter conceditur, quòd lex obligans hominem viatorem, ne in suo proprio modo operandi deficiat ab ordine & fine sibi ab Authore naturæ præscripto: sed negatur, quòd actus indifferens deficiat ab isto ordine & fine, & homo producens talem actum operetur contra præceptum negativum charitatis, in quantum suam operationem subtraheret à relatione ad Deum ut ultimum finem: licèt enim non referat ad Deum positivè, refert tamen saltem negativè; dum, producendò talem operationem nihil facit contrarium huic fini & rectæ rationi. Nec dicas, non solùm teneri hominem nihil facere, quòd rectæ rationi sit contrarium, sed etiam obligari ad operandum positivè conformiter rectæ rationi, quotiescunque operatur ut rationalis; quia hoc postulat dignitas & conditio humanæ naturæ, quam utpote ad majora natam non decet ad inutilia & frivola affici, nisi ea ad finem aliquem honestum, hominisque affectu dignum

E refe-

referantur. Unde sicut Princeps non nisi Principe digna cogitabit; multò minùs loquetur, aut operabitur aliquid suam dignitatem dedecens: quantò magis hoc debet homo, qui est Princeps orbis hujus inferioris, & ad orbem superiorem conditus. Siquidem homo non adeò rigidè obligatur, ut quoties operatur ut homo, positivè suam actionem conformet rectæ rationi. Licet ergo actus indifferentes non sint ita excellentes, laudabiles, & naturæ humanæ competentes, sicut actus moraliter boni; adhuc tamen non decent illam præsertim in hoc statu fragili: & sic dantur actus & operationes homini ut agenti rationali magis vel minùs competentes atque decentes: sicut Princeps non semper tenetur perfectissimò & excellentissimò modò operari.

49. Confirmatur 3. Si actus ex objecto indifferentes ab homine elicit, & in bonum finem non relati hoc ipso essent mali, & peccata saltem venialia, tunc forent materia sufficiens Sacramenti Pœnitentiæ: sed hoc dici nequit: ergo tales actus non sunt mali, sed merè indifferentes. Major constat; quia omne peccatum actuale post Baptismum commissum est materia sufficiens Sacramenti Pœnitentiæ, ut omnes Theologi admittunt. Prob. min. Nullus pœnitentium etiam aliàs scrupulizans se in confessione accusat de simili relatione, seu referencia omissa, quòd nempe sputa ejecerit, rosam odoratus, cani vel feli blanditus fuerit, cunis recreationis causâ luserit, &c. & non in finem bonum, & super-

naturalem istas actiones ordinaverit; nec Confessarij etiam circumspcctissimi & zelantissimi suos Pœnitentes de tali intentione & referencia ad finem honestum examinant in Confessione; nec Sacramentalem absolutionem impenderent illi, qui nihil aliud, quàm tales operationes confiteretur: ergo nequit dici, quòd actus ex objecto indifferentes ab homine elicit, & in bonum finem non relati hoc ipso sint mali, & peccata saltem venialia.

50. §. 1. Sæpè dictus eximius P. Paulus Mezger loc. cit. n. 4. Idè apud fideles non esse usitatum, ut se accusent de ejusmodi operationibus, quia ut plurimum sunt indeliberatæ, & præcisè ex impulsu naturæ provenientes. Facillimè etiam isti actus saltem virtualiter ab homine in gratia & charitate constituto referuntur in Deum. Contra est: nam ista responsio non facit ad propositum; cum hîc non loquamur de operationibus indeliberatè, sed deliberatè ac liberè ab homine productis. Deinde quamvis homo in gratia & charitate constitutus possit faciliter omnes suas actiones in Deum referre: ad hoc tamen nullò præcepto obligatur, ut jam sufficere retinuit stratum est. Sicut etiam hoc ipsum, quod aliquis agit ordinatè ad sustentationem aliqualem, vel quietem sui corporis, ad bonum virtutis eo ipso non ordinatur, nisi operans alium sibi præfigat finem. Dices: quando constat, hujusmodi actus factos esse deliberatè, cum sint opera otio-

sa, esse tam legitimam materiam Confessionis, sicut ipsa verba otiosa. Sed negatur, quòd actus in finem honestum non relati sint talia opera otiosa; nam ad excludendam otiositatem sufficit, quòd opus non omni prorsus careat utilitate: unde si fiat tantùm ob aliquam levem naturæ commoditatem, sufficienter per hoc otiositas excluditur. Quod tamen nondum satis est ad includendam honestatem.

§ 1. R. 2. Præmemoratus Recentior eodem fermè modò, & dicit, quòd tales actus cadant sub objectum sufficiens absolutionis per se loquendò; non autem stante simul incertitudine, an fuerint actus verè deliberati, ac carentes fine honesto. Unde sacer Judex secundùm muneris sui normamaget, si præter ejusmodi actus, qui an ipsa otiosi fuerint, ritè dignosci non potest, exigat insuper, ut aliud peccatum ex præterita saltem exomologesi subiiciatur clavibus. Cæterùm quid magis solemne habent teneriores conscientia, quàm verbi aut operis otiosi remorsum? Contra est: posito casu, quòd Petrus confiteatur, se deliberatè ac cum plena advertentia deambulasse aliquantulum, ut depelleret frigus, se fricasse manus eadem de causa, &c. non ordinandò ad alium finem honestum & bonum, secluso omni contemptu, vel circumstantiâ malâ interveniente: quæro ex isto doctissimo ac in confessionali versatissimo viro, utrum audeat, Petrum sine omni alio peccato proposito absolvere, vel

vel non? Si secundum: ergo istæ operationes non sunt peccaminosæ, sed merè indifferentes; aliàs si malitiam includerent, essent materia sufficiens ad absolutionem Pœnitenti tribuendam. Si primum: reclamatione praxis quotidiana totius Ecclesiæ, atque tot prudentissimorum Confessoriorum ex omni Schola, quorum nullus audet, ob solos similes actus absolutionem impertire, atque Sacramentum Pœnitentiæ periculo nullitatis exponere. Quod utique non facerent, si judicarent, tali modo adesse materiam sufficientem ad absolvendum Pœnitentem. Nec dicant aliqui, hos actus constituere materiam dubiam, & idè non sufficere ad absolutionem. Siquidem hi Authores non distinguunt materiam dubiam à materia probabili, seu quæ est in opinione: nam materia dubia est illa, quam nullo probabili opinionis assensu credimus esse peccatum, sed animus hæret, & manet anceps in utramque partem, non judicans esse peccatum, nec non esse. At verò materia, quæ aliqua opinione creditur esse peccatum, non est dubia materia, sed secundum opinionem probabilem determinata, quando assensu determinato creditur esse peccatum. Materiæ autem, quæ secundum opinionem verè probabilem judicatur esse peccatum, tutò potest impendi absolutio. Restat igitur, quòd hæc opera in individuo maneant indifferentia; siquidem nec mala, nec bona esse possunt, ut probatum est.

52. Confirmatur 4. Ille, qui nostram amplectens sententiam produceret actum ex objecto indifferentem sine appositione ulterioris finis honesti, vel bene, vel malè, vel indifferenter, id est, neque bene, neque malè operaretur? Neutrum potest dici: ergo. Minorem si Adversarij quoad 3. membrum admittunt, dant nobis manus. Probatum ergo ista min. imprimis quòd scilicet talis non bene operetur, seu non producat actum bonum & honestum: Nequit aliquis actus esse bonus ac honestus, nisi habeat objectum bonum, vel saltem finem bonum ac honestum: sed talis operans nostram amplectens sententiam produceret actum, qui neque objectum bonum, neque finem honestum haberet: ergo talis actus non esset bonus, ac honestus; consequenter talis non bene operaretur. Major constat; quia juxta communem Theologorum bonitas actus, quomocunque demum, desumitur ex objecto & fine: ideòque, si actus neque objectum, neque finem habet bonum, ipse quoque nullam participabit ex illis bonitatem. Minor est extra controversiam: quia supponitur, quòd talis actus verteretur circa objectum indifferens, & ipse operans non præfigat sibi aliquem finem honestum ac moraliter bonum. Prob. eadem min. quòd talis homo neque malè operetur: Ille non malè operatur, qui operatur secundum sententiam verè probabilem: sed qui nostram amplectitur sententiam asserentem, quòd

quòd homo non teneatur omnes suas operationes in finem bonum & supernaturalem dirigere, operatur secundùm sententiam verè probabilem: ergo non malè operatur. Major iterum est communis inter Theologos; qui enim sequitur sententiam verè probabilem operatur ex prudenti motivo, ac solido fundamento, consequenter licitè, honestè atque bene, & neutiquam malè. Minorem negare, esset temerarium, & magnæ imprudentiæ, arguere tot SS. PP. tot alios tum doctrinâ tum pietate clarissimos viros atque Doctores, qui istam nostram sententiam secuti tam calamô quàm linguâ acerrimè semper defendebant. Manet ergo, quòd talis operans nostræ sententiæ de indifferentia actûs in individuo sese accommodans, cùm neque bene, neque malè agat, ponat, & producat actum verè indifferentem in genere moris.

§ 3. R. 1. Clarissimus P. Paulus Mezger loc. cit. n. 6. In tali casu operationem fore simpliciter honestam & licitam: quamvis enim operans judiciô remotô & speculativô, sive in actu signato, existimaret, se elicere actum indifferentem: quia tamen in judicio practico & proximo judicat, se licitè & prudenter operari, ita ut licitas objecti, ejusque conformitas cum regulis prudentiæ sit ipsi proximum motivum operandi; propterea in actu exercito amplecteretur motivum verè honestum conveniens rectæ rationi, adeoque eliceret actionem bonam & honestam.

Contra est: Ultrò enim concedimus, accommodantem se huic sententiæ probabili, quòd detur actus indifferens, judicare judiciò practicò & proximò, quòd licitè & prudenter hîc & nunc operetur, ita ut licitas objecti, ejusque conformitas cum regulis prudentiæ sit ipsi proximum motivum operandi. Ex hoc tamen nondum sequitur, quòd hòc modo talis operans producat actum honestum: aliud quippe est, licitè operari, aliud honestè, & moraliter benè; quæ hic Author confundere videtur: licitum enim plùs dicit, quàm honestum: nam hoc censetur solùm honestum, quod est conforme dictamini rationis præcipientis, prohibentis, vel consulentis: omne illud autem vocatur licitum, quod est conforme dictamini rationis non tantùm præcipientis, prohibentis, vel consulentis, sed etiam permittentis. Unde non ex hoc ipso, quòd ratio judicet, aliquid fieri posse, & esse licitum, inferri potest, vel debet, quòd etiam idipsum sit honestum.

§4. R. 2. Multoties jam cit. Recentior n. 35. interrogandò nos Scotistas atque alios nostræ sententiæ de actu indifferente in individuo Asselas, an talis, de quo loquitur confirmatio 4. agat ob hanc ipsam licentiam ita operandi ex opinione verè probabili? Et tunc negat suppositum, quòd operetur præcipuè, vel ex solo bono delectabili, cum virtualiter saltem tale bonum posthabeat fini honesto. Vel an simile dictamen

Etamen conscientia probabilis non influat ex parte objecti formalis in ipsum actum ? Et tunc iste relinquetur formaliter tantum indifferentis ob speculativum errorem, qualis intervenit in Scotistarum hypothesisi : seu non erit actus malus in ordine ad reatum poenae invehendum, sed tamen materialiter erit malus ac inhonestus, non minus, ac alij subinde actus versantes circa objecta directe prohibita, sed hic & nunc apprehensa tanquam licita & honesta. Contra est : Nam respondemus ad Illius interrogationem, quod talis homo agat opinioni verè probabili innixus : negamus autem, quod tali modo non amplius operetur ob solum bonum delectabile vel utile ; licet enim virtualiter saltem hoc bonum posthabeat bono & fini honesto, in quantum, si ipsi proponeretur aliquis finis honestus, aestimaret illum esse excellentiorem ac nobiliorum sine delectabili aut utili : ex hoc tamen nondum sequitur, quod tunc intendat, vel intendere debeat talem finem honestum ; cum ad hoc nullò præcepto obligetur, ut etiam sæpius dictum est, sed potest intendere præcisè finem delectabilem aut utilem indifferentem. Deinde datò, & non concessò, quod iste operans saltem virtualiter intendat finem honestum ; hoc tamen neutiquam sufficit : quia ut finis possit refundere aliquam bonitatem in actum, semper requiritur, ut talis finis expressè, formaliter, & directe, & non tantummodò virtualiter, implicite & indire-

Etè intendatur ; sic v. g. ut actus quò alicui pauperi Sacerdoti elargior elemosynam , præter propriam bonitatem acquirat simul bonitatem religionis , debeo istum finem (quòd nempe velim dare ut Sacerdoti) expressè , formaliter & directè intendere. Multò minùs nos urget , quando dicit , quòd operans juxta nostram sententiam probabilem de indifferentia actùs in individuo ponat actum materialiter malum , quamvis exculetur à reatu pœnæ & malitia formali : quia sic evidenter concedit , quòd talis actus non sit formaliter malus , consequenter quòd sit formaliter indifferens.

§ 5. Nondum acquiescit hic doctissimus Recentior , sed rursus quærit ex nobis , quid designetur per commoditatem ambulandi v. g. Si enim vox illa denotet necessitatem ad minimum congruentiæ ; jam aderit finis honestus , atque commotio illa induet naturam actùs studiosi. Si verò commoditas illa sit terminus convertibilis cum delectatione , ita ut talis quasi dicat : *Hoc ago ; sit pro ratione voluptas* : jam pervertetur ordo rationis. Et sicut pictor agens contra ideam destinatæ imaginis , vitiosè pingit : ita & talis homo contra regulam honestatis sibi propositam operans aget malè. Vel sicut inordinatè ambulans delinqueret etiam juxta nos : ita delinquet pariter assumendò operationem propter delectationem ; cum eadem regula honestatis non tam determinet mensuram , quàm debitum

rum finem in operando. Contra est, & denuò respondemus ad quæsitum, quòd commoditas ambulandi denotet aliqualem utilitatem, imò delectabilitatem naturæ, propter quam homo instituit ambulationem. Et quamvis commotio ista sit aliquò modò congrua naturæ, talis congruentia tamen non importat rationem finis honesti, sed tantùm utilis aut delectabilis, qui à re-
 cta ratione nec præcipitur, nec prohibetur, nec consulitur, sed præcisè permittitur. Neque delectabilitas pervertit ordinem rationis, dummodò non fiat aliquis excessus, aut alia circumstantia mala concomitetur. Unde negatur data paritas: Pictor enim vitiosè pingit, dum in pingendo non imitatur ideam sibi propositam tanquam suam regulam: producens autem actum ex fine utili, vel delectabili non agit contra, sed potiùs juxta regulam rectæ rationis permittentis atque præscribentis, ne fiat aliquis excessus, qualis fieret per inordinatam ambulationem; aut alia immisceatur circumstantia prava: & sic in tali actu servatur mensura & debitus finis in operando, sicut recta ratio præscribit.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

56. **O** Bije. 1. Author. S. Scripturæ, quæ 1. ad Corinth. 10. dicit: *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite: ergo omnes actus*

actus humani, seu cum advertentia rationis ac liberè producti aut sunt relati ad finem honestum juxta hoc præceptum; & sic erunt moraliter boni: aut non sunt relati contra illud præceptum, & sic erunt mali, & nequaquam indifferentes. R. 1. ex Seraphico Doctore Bonaventura & Scoto neg. consequ. Nam illa verba Apostoli non habent rationem mandati, seu formalis præcepti positivi, sed tantùm merum important consilium. R. 2. istum textum S. Scripturæ velle tantùm insinuare, ut nihil faciamus, quod esset positivè contra gloriam Dei. Cum quo tamen stat, quòd possint poni actus indifferentes Dei gloriam non lædentes.

§ 7. Inst. Idem Doctor Gentium 2. ad Corinth. 5. scribit: *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Ex quibus verbis sic argumentantur: Apostolus dicit, nos statuendos esse in die judicij ante tribunal Christi, ut unusquisque reddat rationem de omnibus, quæ gessit in hac vita, sive fuerit bonum, sive malum: ergo omnes actiones humanæ sunt bonæ vel malæ, præmiandæ vel puniendæ, consequenter nulla datur actio indifferens. R. neg. consequ. Nam Apostolus non dicit absolutè, nos reddituros rationem ante tribunal Christi de omnibus omninò actibus, sed de bonis & malis duntaxat. Cum quo adhuc stat, nos posse elicere actiones indifferen-

ferentes, in iudicio ad examen Divini Iudicis non deducendas. Possent etiam concedi, quòd ipsi quoque actus indifferentes in iudicio Divino sint examinandi, ut videatur, utrum fuerint facti juxta regulam rationis illos permittentis, nempe sine aliquo excessu, & temporis dispendiò, vel aliâ malâ circumstantiâ: vel utrum fuerint relati ad finem bonum: si ergo deprehendantur, quòd fuerint facta contra regulam rationis permittentis; vel quòd fuerint relati positivè in finem bonum; tunc etiam hi judicabuntur in ordine ad præmium, vel pœnam; & sic erunt de numero bonorum vel malorum operum, non autem indifferentium.

§ 8. Ob. 2. Author, SS. PP. ex quibus incomperabile Ecclesiæ Lumen S. Augustinus Lib. 10. Confess. cap. 31. Deum ita alloquitur: *Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietem satietatis ex indigentia molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ; ipse enim transitus voluptatis est, & non est alius, quò transeat, quàm quò transire cogit necessitas. Et cum salus sit causa edendi & bibendi, adjungit se tanquam pedissequa periculosa incunditas, & plerumque præire conatur, ut ejus causâ fiat, quod salutis causâ me facere dico & volo.* Ex quibus verbis sapiùs laudatus Recentior talem format discursum: si non repugnaret actus moralis indifferens in individuo, tunc
alius

alius foret transitus ab indigentia cibi & potûs, quam necessitas & salus, quin voluptati non tantum liceret subsequi, sed etiam praire: item haud eveniret necessaria aversio à tali voluptate, utpote indifferente ad malum, & omninò licitâ: atqui juxta S. Augustinum res oppositò modò se habet, ut ex cit. textu patet: ergo. Idem S. Pater Lib. 1. de Nupt. & concupisc. cap. 4. habet sequentia: *Copulatio itaque maris & feminae generandi causâ bonum est naturale nuptiarum: sed istò bonò malè utitur, qui bestialiter utitur, ut sit ejus intentio in voluptate libidinis, non in voluntate propaginis: ergo juxta S. Augustinum modus operandi propter bonum delectabile, est modus operandi alienus à ratione, & characteristicus bestiarum, atque idcirco inhonestus & peccaminosus juxta illud Davidis de peccatoribus effatum Psal. 48. Homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis. &c.* Quòd hic S. Doctor in nullo ex duobus citatis locis sit contra nos: quia ipsimet concedimus, quòd iste transitus in alimentis ab indigentia cibi & potûs ad solam voluptatem, ac in copulatione maris & feminae à ratione generationis & propagationis speciei humanae ad solam libidinem sit semper peccaminosus, cum tali modò non accedatur ad finem à natura præfixum, sed potius devietur ab illo. Pariformiter non est nobis contrarius S. Augustinus, dum Lib. 2, de pecc. merit.

merit. & remiss. cap. 18. ait: *Mirum, si voluntas potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit; aut enim justum diligimus, & bona est; aut justum non diligimus, & bona non est; quis autem dubitet dicere, voluntatem non diligentem justitiam non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem?* Hæc Augustinus. Non est nobis (inquam) contrarius; quia ibi non usurpat voluntatem pro volitione, seu actu voluntatis, sed pro ipsa voluntatis potentia, quæ utique vel est bona, vel mala, & non indifferens.

59. Ob. 3. Auth. Scoti, qui in Q. Q. Quodlibetalibus q. 18. §. De primo, v. Uno modo, sic loquitur: *Potest enim aliquis agere non cum circumstantia debita, & tamen non cum circumstantia indebita, puta, quando non ordinat actum ad finem debitum, nec tamen ipsum ordinat ad finem indebitum, tunc ille actus est malus privativè, non contrariè sicut ille, qui ordinatur ad finem indebitum: Sed ille, qui producit actum, qui dicitur indifferens, agit non cum circumstantia debita, in quantum non ordinat actum ad finem debitum: ergo talis actus est malus privativè, subl. sed actus privativè malus nequit esse indifferens: ergo non datur actus actus indifferens in individuo. Min. subl. patet; quia peccatum nihil aliud est juxta Scotistas, quàm privatio debite rectitudinis: si ergo actus, qui dicitur indifferens, produceretur non cum circumstantia debita,*

debita, in quantum non ordinaretur ad finem debitum, haberet privationem debitæ rectitudinis, seu circumstantiæ ac finis debiti; consequenter esset actus peccaminosus. R. neg. min. quòd actus indifferens non ordinetur ad debitum finem: Nam finis ipsi debitus non est finis honestus, ut falsò supponit ista objectio, sed finis indifferens, quem solum natura præfigit actui indifferenti ut indifferenti, quemadmodum videndum est supra n. 22. Hinc iste textus Scoti est neutiquam nobis contrarius; cùm ibi loquatur de tali actu, cui debetur finis honestus à natura præscriptus, ut declarat exemplum à Doctore Subtili in loco cit. adductum; ita enim subjungit: *Exemplum hujus; dare eleemosynam non propter bonum finem, scilicet amorem Dei, vel subventionem proximi; non tamen propter malum finem, puta, vanam gloriam, vel nocumentum alicujus, est actus malus privativè, non tamen contrariè. De malitia privativa loquitur Dionysius, quòd quicumque defectus particularis cuuscunque circumstantiæ necessariò requisitæ reddit actum sic malum; sed malus contrariè non est, nisi habeat circumstantiam positivam habentem aliquam deformitatem.* Ecce! quomodò Scotus ex D. Dionysio loquatur de actu, qui non ordinatur ad circumstantiam: uti est finis: necessariò requisitam, ac sibi debitam, qua deficiente dicitur privativè malus: ut patet in posito exemplo de actu eleemosynæ; quando enim quis vult dare eleemosy-

mosynam, & separat hunc finem sublevationis pauperis ab isto actu, privat illum debita sua rectitudine ac fine necessariò requisito ad hoc, ut sit actus eleemosynæ: & quamvis sit bonus ex objecto, deberet tamen insuper habere bonitatem ex fine; quia *bonum ex integra causa*: id est, bonitas adæquatè constituens actum bonum debet desumi tam ex objecto, quàm alijs circumstantijs, præsertim ex fine extrinseco: ut Scotus expressè docet in 1. Dist. 48. q. un. §. *Ad argumentum*. dicens: *Bonitas autem voluntatis non dependet à solo objecto, sed ab alijs omnibus circumstantijs, & potissimum à fine*. Sic etiam ait in 1. Dist. 17. q. 2. §. *Ad argumenta alia*. ¶ *Respondeo: Bonitas moralis est integritas omnium conditionum in actu, & circumstantiarum*.

60. Ob. 4. Omnis actus humanus, qui nec formaliter, nec virtualiter dirigitur in finem honestum, est malus moraliter: sed actus, qui vocatur indifferens, non dirigitur in finem honestum formaliter aut virtualiter: ergo est malus & inhonestus moraliter. Min. constat; si enim dirigitur in finem honestum formaliter aut virtualiter, eo ipso erit moraliter bonus & honestus. Prob. maj. Actus humanus, qui deficit à fine sibi quàm tali debito, est malus moraliter: sed actus humanus non ordinatus ad finem honestum deficit à fine sibi quàm tali debito: ergo actus humanus non relatus in finem honestum hoc ipso est malus moraliter. Maj. iterum con-

stat; quia actus moraliter malus nil aliud est, quàm actus deficiens à fine & regula sibi debita, Prob. min. Actui creaturæ rationalis quæ talis debetur finis honestus & consonus rectæ rationi, referibilis in debitum finem ultimum: sed actus humanus non relatus in finem honestum deficit ab hoc fine: ergo etiam actus humanus non relatus in finem honestum deficit à fine, actui creaturæ rationalis quæ talis debito. *Dist. maj.* omnis actus humanus, qui nec formaliter nec virtualiter dirigitur in finem honestum neque positivè, neque negativè, est malus moraliter, *conc. maj.* Si saltem negativè dirigitur in finem honestum, est malus moraliter, *neg. maj. dist.* similiter *min.* sed actus, qui vocatur indifferens, non dirigitur in finem honestum positivè, *conc. min.* negativè, *neg. min.* & conseq. Satis ergo est, quòd omnes hominis operationes aliquo modò in finem honestum, ac etiã ultimum ordinentur, scilicet vel positivè, vel negativè, vel immediatè, vel mediatè: neque enim Deus pro hoc statu hominem tam strictè obligavit, ut omnia, quæ facit, positivè & proximè ad se referat ut ad ultimum finem; sed sufficit interdum, quòd, si aliqua ejus actio non est in ultimum finem positivè ordinata, saltem non sit ab eo deordinata, atque recedens: quod est, actionem esse ordinatam negativè, ut contingit in actibus indifferentibus.

61. Ob. 5. Finis non subordinatus ultimo fini naturæ rationalis est deordinatus, & consequenter

quenter etiam actio tendens in hunc finem : sed solum bonum honestum est subordinatum ultimo fini naturæ rationalis , non autem bonum utile , & delectabile : ergo homo nequit operari propter hunc finem. Prob. min. Bonum utile & delectabile ut sic præcisè respicit ultimato proprium commodum , & bonum naturæ sensitivæ : ergo bonum utile & delectabile non est subordinatum ultimo fini naturæ rationalis. *æ.* Dist. maj. Finis neque proximè , neque remotè subordinatus ultimo fini naturæ rationalis est deordinatus , *conc.* maj. Finis proximè tantum non subordinatus ultimo fini naturæ rationalis est deordinatus , *neg.* maj. Sic etiam Dist. min. Bonum utile & delectabile non est proximè subordinatum fini ultimo naturæ rationalis , *conc.* min. Non est remotè saltem subordinatum , *neg.* min. & *conseq.* Quia operans propter finem utilem , vel delectabilem à ratione permissum non ponit actionem fini ultimo contrariam.

62. Ob. 6. Invertere ordinem à Deo Authore naturæ operationibus præstitutum , est inordinatum , & defectuosum : sed operari propter delectationem (quod fit in actibus indifferentibus Scotistarum) est invertere ordinem à Deo Authore naturæ nostris operationibus præstitutum : ergo hoc est inordinatum , & defectuosum. Prob. min. Deus ut Author naturæ juxta Doctorem Angelicum delectationes posuit propter operationes , nimirum ut istæ suavius & facilius elice-

rentur : ergo, si delectatio esset finis operationis, quod fieret, si homo operaretur propter delectationem, inverteretur ordo à Deo Authore naturæ præstitutus. *æ.* Dist. min. Sed operari propter delectationem cum excessu, vel cum aliqua alia circumstantia mala contra rectam rationem saltem permittentem, est invertere ordinem à Deo Authore naturæ nostris operationibus præstitutum, *conc.* min. Operari propter delectationem sine tali excessu, & sine aliqua alia circumstantia mala, ac juxta rectam rationem saltem permittentem, est invertere ordinem à Deo Authore naturæ nostris operationibus præstitutum, *neg.* min. & *conseq.* Cùm enim delectabile sit quoddam bonum propter se expetibile, & ametur ex naturali inclinatione ut quædam naturæ commoditas, operari propter delectationem seclusâ omnî aliâ malitiâ & prohibitione, non erit malum, sed indifferens.

63. Inst. Ista responsio est contra Decretum Innocentij XI. Pont. Max. qui inter alias propositiones etiam in ordine 8. & 9. tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas damnavit, quarum 1. est : *Comedere, & bibere usque ad satiæ-
tatem ob solam voluptatem, non est peccatum,
modo non obsit valetudini; quia licitè potest appe-
titus naturalis suis actibus frui.* Secunda autem sic sonat : *Opus conjugij ob solam voluptatem ex-
ercitum omni penitus caret culpâ, ac defectu ve-
niali.* Ergo data responsio est nulla. Prob. ant.

Data

Data responsio dicit, quòd operari propter delectationem, seu voluptatem, non sit peccaminosum: sed hoc damnatur in Decreto allegato: ergo. R. neg. ant. Cujus prob. maj. Dist. Responsio dicit, quòd operari propter delectationem, seu voluptatem, non sit peccaminosum, quando talis operatio ordinatur ad solam delectationem, con. maj. Quando talis operatio non ordinatur ad solam delectationem, sed ad aliquid aliud, neg. maj. Dist. eòdem modò min. Sed hoc, scilicet dicere, quòd operari propter delectationem, ad quam tamen operatio non ordinatur non sit peccaminosum, damnatur in allegato Decreto, conc. min. Sed hoc, scilicet dicere, quòd operari propter delectationem, ad quam operatio ordinatur, non sit peccaminosum, damnatur in allegato Decreto, neg. min. & conseq. Nam ille, qui comederet, & biberet, vel actum conjugalem exerceret solius delectationis & voluptatis gratià, utique saltem venialiter peccaret, quia operaretur inordinatè, seu inverso ordine naturæ: cùm comedere & bibere, vel actum conjugalem exercere ab Authore naturæ non sint ordinata ad solam delectationem & voluptatem, sed ad naturæ conservationem, & humanæ speciei propagationem, quem finem removeret ille, qui solam delectationem intenderet. Ex hoc tamen non sequitur, quòd nequeant dari aliquæ operationes in solâ delecta-

tionem licitè tendentes , seclusâ omni aliâ malitiâ & prohibitione ; quia quædam ex sua natura sunt tantùm ordinatæ ad oblectandum , ut musica ad recreandum auditum , olfactio aromatum ad oblectandas nares , visio pulchri ad delectandos oculos , &c. siquidem hæ operationes non sunt necessariæ ad naturæ conservationem , nec semper notabiliter utiles ad hunc eundem finem. Sed contra hoc

64. Instat Cardenas in sua Crisi Theologica Dissertat. 7. cap. 2. art. 3. q. 2. n. 38. Etiam hæc propositio, *nullum est peccatum , audire musicam propter solam delectationem*, manet damnata saltem virtualiter : ergo falsum est , posse dari operationes aliquas in solam delectationem licitè tendentes. Prob. ant. Manet damnata ista propositio universalis juxta allegatum Decretum , *Licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui* : id est, illos elicere propter solam voluptatem : ergo manet etiam damnata ista, particularis, *nullum est peccatum , audire musicam propter solam delectationem*, utpote quæ deducitur ex illa universali. & neg. ant. cujus prob. ant. dist. Manet damnata ista propositio universalis juxta allegatum Decretum , *Licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui* : id est, illos elicere propter solam voluptatem, ad quam tanquam ad sibi debitum finem à natura non sunt ordinati , conc. ant. Si sunt ordinati , neg. ant. Dist, similiter

conseq. ergo manet etiam damnata ista particularis, *nullum est peccatum, audire musicam propter solam delectationem*: Si auditio musicæ non esset à natura ordinata ad delectationem tanquam debitum sibi finem, conc. conseq. si est ordinata, neg. conseq. Ideoque illa propositio, *Licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui*, est damnata per Decretum Innocentij XI. in illo sensu, in quo accipiebant Authores hanc docentes: siquidem ex ista propositione universali, absolute & sine omni prorsùs restrictione ac limitatione sumpta, tanquã antecedente inferebant sic particularem: *Licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui: ergo comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum*. Ista illatio neutiquam admitti potest vel debet; & consequenter merito jure utraque propositio tam universalis tali modo sumpta, quàm particularis manet damnata & reprobata; cùm prima seu universalis illa sic deberet intelligi: *Licitè potest appetitus suis actibus frui, id est, illos elicere propter solam delectationem, ad quam tanquam ad debitum sibi finem à natura sunt ordinari*: tunc autem malè infertur: *ergo comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum*; quia voluptas & delectatio respectu comestionis & bibitionis non est debitus finis à natura præscriptus, ut in num. præced. diximus; sed est solummodò finis intermedius &

subordinatus : quando enim voluptas aut sapor cibi & potûs comedentem & bibentem allicit , non propterea habere debet voluptatem pro fine præcipuo & primario , sed tantum pro fine subordinato fini sustentationis , vel potius pro medio ad finem sustentationis consequendum . Quod inde constat ; quod magis principaliter moveatur homo secundum rectam rationem præcipientem operans à necessitate , quàm à voluptate , si utraque concurrat in eodem objecto , quod appetitur : ergo , qui sumit cibum & potum ut necessarium ad sustentationem vitæ , magis principaliter movetur à necessitate , & minùs principaliter à voluptate . Pro majori hujus claritate

65. Notandum est , alium esse finem ultimum , & alium non ultimum . Finis ultimus est , qui non subordinatur alteri fini ; v.g. in genere conservationis vitæ mortalis finis ultimus est sustentatio vitæ . Finis non ultimus (qui etiam finis subordinatus dicitur) est , qui subordinatur alteri fini : Et quidem finis non ultimus respectu unius est finis , & respectu alterius est medium ; v.g. comestio cibi est medium in ordine ad sustentationem vitæ , & finis respectu voluptatis , quæ ordinatur ad excitandum appetitum comestionis . Deinde voluptas cibi est finis non ultimus in hoc genere , quia est medium ad excitandum comestionis appetitum , & est finis respectu condimenti pro sapore adhibiti . Sic enim ,
qui

qui ægrotô laborat palatô, ideóque habet fastidium cibi, assumit tanquam medium ad voluptatem cibi capiendam condimentum sapidum; & ita condimentum cibi est medium ad voluptatem cibi capiendam: & voluptas cibi est finis respectu condimenti, & medium in ordine ad excitandum appetitum comestionis. Ex quibus patet 1. quôd aliqualis auditio musicæ, aliqualis olfactio aromatum, &c. sine excessu, aut aliâ malâ circumstantiâ facta in hoc genere pro suo ultimo siue à natura præfixo habeat delectabilitatem, & non pro fine tantùm non ultimo ac subordinato, sicut habet comestio & bibitio. Patet 2. evidens discrimen inter comestionem, bibitionem, actum conjugalem, & similes operationes ob solam voluptatem exercitas, & inter aliqualem auditionem musicæ, aliqualem olfactionem rosæ, aromatum, &c. aliasque tales actiones etiam propter solam delectabilitatem productas: quia priores tendunt in solam delectabilitatem & voluptatem ut finem ultimum sibi à natura non ut ultimum, sed tantùm ut non ultimum ac subordinatum præscriptum: posteriores verò tendunt in solam delectabilitatem ut finem sibi à natura ut ultimum præscriptum. Patet 3. bonam esse illationem, & neutiquam damnationi ac reprobationi subjectam, quando ex illa universali propositione non absolutè, sed sub debita restrictione & limitatione accepta, nempe, *Licet potest appetitus naturalis suis acti-*

būs frui; id est, illos elicere propter solā voluptatē, ad quam tanquam sibi debitum finem à natura sunt ordinati, infertur ista particularis, ergo nullum est peccatum, audire musicam propter solam delectationem.

66. Urget 1. Prænominatus Cardenas loc. cit. q. 2. n. 37. Juxta S. Thomam omnia delectabilia habent pro regula necessitatem congruentiæ; quare omnia debent assumi secundum finem suum, ad quem sunt ordinata, nempe ad eam necessitatem sublevandam: audiuntur concentus musici ad tristitiam sublevandam, quæ in humana conversatione rarò deficit totaliter: olfaciuntur aromata, quia sunt utilia ad capitis confortationem: inspiciuntur res pulchræ, quia utile est, habere scientiam experimentalem rerum omnium ad rectè gubernandam vitam, dum talis scientia nihil affert nocumenti: Assumuntur etiam hæc tria delectabilia pro honesta recreatione & levamine naturæ ab ijs, qui labori incumbunt: ergo qui illa delectabilia assument propter solam delectationem, deficiunt à supradicta regula rationis, & peccant venialiter contra præscriptum temperantiæ. &c. Dist. ant. Omnia delectabilia habent pro regula necessitatem congruentiæ vel per se, vel per accidens, conc. ant. Semper per se, neg. ant. & conseq. Licet enim multa delectabilia sint media in ordine ad procurandam ac promovendam necessitatem naturæ, ut in num. præced. dictum est: hoc

hoc tamen non universaliter verificatur de omnibus delectabilibus, cum non omnia debeant esse talia media, seu fines subordinati & non ultimi: quandoquidem plura in tali genere habent per se rationem ultimi finis à natura præscripti. Cæterum libenter admittimus, quod etiam talia delectabilia possint ab operante per accidens assumi ad consequendum ulteriorem aliquem finem, v. g. necessitatem naturæ sublevandam; sic delectabilitas musicæ potest assumi ad tristitiam magnam de mente humana depellendam, delectabilitas olfactionis aromatum ad confortandum caput debilitatum, delectabilitas in aspiciendis rebus pulchris ad comparandam scientiam experimentalem, &c. Hi tamen fines non sunt primò, principaliter, & per se à natura præscripti, sed tantum per accidens ab operante intenduntur, & ad quos fines consequendos postmodum talia delectabilia tanquam media assumuntur.

67. Urget 2. D. Joannes Maria Sbogar ex Cleric. Regul. Congreg. S. Pauli Tract. 87. Theologiæ Radicalis de Gula cap. unico n. 11. qui Tract. de Actibus Hum. cap. 6. n. 49. actum humanum in individuo indifferentem quidem admittit; negat tamen, quod talis actus possit tendere præcisè in bonum delectabile, ut finem indifferentem in tali genere ultimum & primariò à natura præfixum, sed solummodò, in quantum tale bonum delectabile est utile ad sublevan-

van-

vandam naturam, & ejus commodum consequendum; & licet juxta eundem aliquo modo intendatur delectatio in operatione inclusa, non intenditur tamen ut finis: & sic in forma argumentatur: Actus voluptatis ut sic sumptus habet finem inhonestum: ergo est illicitus, consequenter nunquam indifferens. Prob. ant. Finis inhonestus est blandiri passionibus carnis juxta illud Apostoli ad Rom. 12. *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis*: sed actus voluptatis ut sic sumptus blanditur passionibus carnis: ergo habet finem inhonestum. Maj. patet; quia blandiri passionibus carnis repugnat rectae rationi, cum talis actus sit puri hominis inferioris, immoderatus, & quodammodo brutalis. Prob. min. Blandiri passionibus carnis, est dare satisfactionem appetitui sensitivo: sed per actus voluptatis hoc fit: ergo. Prob. min. inductione: v. g. si tangat quis rem mollem praecise ad capiendum actum voluptatis, jam blanditur carni cum satisfactione appetitus tactus; si aspiat sub eadem formalitate objectum pulchrum, in hoc blanditur potentiae visivae; si audiat verba, ad quae propendet potentia auditiva pro captanda voluptate, sic blanditur huic, & ita de ceteris: ergo per actum voluptatis blanditur passionibus carnis. & Neg. ant. cujus prob. maj. Dist. Finis inhonestus est, cum excessu, vel alia circumstantia prava contra dictam rationis ac prudentiae

tię blandiri & satisfacere passionibus, seu appetitui sensitivo, conc. maj. Finis inhonestus est; moderatè, sine ulla circumstantia prava secundùm dictamen rationis & prudentiæ blandiri & satisfacere passionibus, seu appetitui sensitivo, neg. maj. Dist. etiam min. Sed actus voluptatis blanditur passionibus vel moderatè & sine aliquo excessu & secundùm dictamen, vel immoderatè & cum aliquo excessu contra dictamen rationis & prudentiæ, conc. min. Blanditur passionibus semper immoderatè & cum aliquo excessu contra dictamen rationis & prudentiæ, neg. min. Sic quoque dist. conseq. ergo actus voluptatis habet finem inhonestum, quando immoderatè, & cum aliquo excessu, aliąque circumstantiá prava contra dictamen rationis & prudentiæ blanditur passionibus, seu appetitui sensitivo, conc. conseq. secus, neg. conseq. Ideoque neutiquam est inhonestum & peccaminosum, tangere rem mollem de se aliàs licitam, aspicere objectum pulchrum, audire verba cum grano salis jocosa præcisè ad capiendam aliqualem delectationem; dummodò non excedatur, vel adsit alia circumstantia prava, & finis inhonestus contra dictamen rationis ac prudentiæ; cum hæc & similes actiones tendant in finem licitum & à natura præfixum.

68. Urgent 3. Alij: Actus positivè conformis rectæ rationi est moraliter bonus; actus verò positivè difformis est moraliter malus; sed om-

nis actus moralis ac deliberatus in individuo vel est ita conformis, aut difformis rectæ rationi: ergo omnis talis actus vel est moraliter bonus, vel moraliter malus. Prob. min. Recta ratio dicit, bonum honestum esse præferendum bono delectabili, neque in hoc sistendum esse: sed omnis actus moralis ac deliberatus in individuo vel præfert positivè bonum honestum bono delectabili, vel ex opposito sistit in hoc bono inferiore: ergo omnis ejusmodi actus vel est positivè conformis, aut difformis rectæ rationi. *q. 1.* Dist. maj. Actus positivè conformis rectæ rationi præcipienti, prohibenti, aut consulenti est moraliter bonus, actus verò positivè difformis tali rectæ rationi est moraliter malus, conc. maj. Actus positivè conformis rectæ rationi permittenti est moraliter bonus, neg. maj. Dist. etiam min. Sed omnis actus moralis ac deliberatus in individuo est ita conformis, aut difformis rectæ rationi vel præcipienti, prohibenti, & consulenti, vel permittenti, conc. min. semper rationi præcipienti, prohibenti, & consulenti, neg. min. & sub data Dist. conseq. *q. 2.* aliter Dist. maj. Actus positivè conformis rectæ rationi est moraliter bonus vel bonitate strictè, vel minùs strictè tali, conc. maj. Est moraliter bonus semper bonitate strictè tali, neg. maj. Quia etiam actus indifferens potest dici moraliter bonus bonitate largè sumpta, in quantum omne illud in hoc sensu potest dici bonum, quod

non est malum. *ly.* 3. *Dist. prob. maj.* Recta ratio dicit vel præcipiendò, vel consulendò, vel etiam tantummodò permittendò, bonum honestum esse præferendum bono delectabili, *conc. maj.* Dicitat semper præcipiendò, vel consulendò, *neg. maj.* Pariformiter concessa *min. Dist. conseq.* ergo omnis ejusmodi actus vel est positivè conformis, aut difformis rectæ rationi, seu omnis ejusmodi actus moralis est bonus vel malus, si recta ratione præcipiente præferat, vel non præferat bonum honestum bono delectabili, *conc. conseq.* si recta ratione permittente non præferat, sed in solo bono delectabili ex tali permissione sistat, *neg. conseq.* Sic recta ratio dicitat, ut actus comestionis præferat bonum honestum bono delectabili, & fiat non ob solam voluptatem, sed ad conservandam naturam, qui finis à natura intenditur, & tali actui præscribitur: ideòque si actus comestionis bonum honestum præferat bono utili juxta hoc dictamen rectæ rationis præcipientis, erit actus moraliter bonus, si non præferat contra hoc dictamen, erit actus moraliter malus. Econtra recta ratio permittit, ut actus olfactionis rosæ v. g. possit bonum honestum præferre bono delectabili, vel non præferre, consequenter in solo bono delectabili sistere, tanquam in fine tali actui à natura præscripto: si ergo non præfert ex ista permissione, sed solum sistit in bono delectabili,

li, adhuc tendit in finem à natura præscriptum, & à ratione permissum.

69. Ob. 7. Nullus est actus tam indifferens, cui ratio non præscribat mensuram, regulam, modumque exercendi illum; cui, si conformatur voluntas, actus necessariò erit bonus; si non conformatur, erit malus: ergo non indifferens. R. Dist. ant. cui ratio non præscribat mensuram, regulam, modumque exercendi illum, ut nempe non fiat cum aliquo excessu, temporis dispendio, aut alià malà circumstantià, conc. ant. cui ratio non præscribat mensuram, regulam, modumque exercendi illum, ita ut per talem regulationem semper sit bonus ac honestus, neg. ant. & conseq. Ideòque mensura & modus à ratione præscriptus in exercitio actuum indifferentium, ut nempe, quando producuntur, non fiant cum aliquo excessu, temporis dispendio, aut alià circumstantià malà, non sufficit, ut dicantur honesti; quia adhuc cum tali moderatione atque regulatione elicit non sunt per se digni notabili affectu humano ob exilem & tenuem utilitatem, quam important: sed tantum facit, ut tales operationes maneant in sua indifferetia, nec dicantur mali, ac dictamini rationis positivè contrarij.

70. Dices: hoc ipso, quòd istos actus cum tali moderatione elicimus, saltem virtualiter ipsam honestatè quærimus, etiam si ad eos exercendos moveamur ex delectatione, vel commoditate

ditate naturali, quam secum ferunt; quod sufficit ad honestatem ac bonitatem contrahendam; ergo *u. neg. aut.* Quia bonum commodum vel delectabile in esse naturæ potest in genere moris esse vel honestum, vel turpe, vel indifferentes; quando appetitur cum aliquo excessu, aut aliâ circumstantiâ malâ, aut turpe ac inhonestum; quando appetitur ut necessarium, vel notabiliter utile ad conservationem naturæ, erit bonum & honestum; quo sensu aliqua recreatio dicitur honesta, & lusus honestus, non solum, quia exercetur cum mensura à ratione præscripta; sed etiam quia confert notabiliter ad naturæ levamen, & ad Spiritus exhilarandos, &c. Quando tandem appetitur cum mensura quidem à ratione præscripta, sed tamen ob levem & modicam naturæ commoditatem, quæ ad ejus levamen necessaria non est, nec valde utilis; tunc talis actus dicitur indifferentes, quia adhuc sub ea mensura consideratur, nec à ratione præcipitur, nec consulitur, sed præcisè permittitur. Ideoque de tali actu nec ratio, nec natura curat; sed tantum quoad hoc curat, quòd, si fiat, non fiat inordinatè & cum excessu, consequenter curat, non quidem ut fiat honestè, sed non fiat otiosè.

71. Inst. Omnes hujusmodi actus, sive sint necessarii, sive tantum utiles in naturæ subsidium, sunt conformes naturæ rationali, & à recta ratione atque prudentia dictantur: ergo

sunt boni. Prob. conseq. quando illi actus ob naturam commoditatem elicitum sunt necessarii ad vitam conservandam, sunt de praecepto, ac proinde boni: ergo etiam, quando solummodo sunt utiles, adhuc erunt boni. Prob. conseq. Si ordinatio medij necessarii ad aliquem finem reddit actionem bonam, etiam ordinatio medij utilis ad eundem finem efficiet illam operationem bonam: ergo. & neg. ant. & prob. conseq. hujus ant. dist. ergo etiam, quando solummodo sunt notabiliter utiles ad recreandam, sublevandam & adjuvandam naturam, conc. ant. secus, neg. ant. & conseq.

72. Ob. 8. Omnis actus moralis otiosus est malus: sed omnis actus carens fine honesto seu bono, qualis esset actus indifferens, est otiosus: ergo est malus. Major habetur in S. Scriptura Matth. 12. dicente: *Amen dico vobis; omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.* In quo textu etsi sit sermo tantum de verbis, est tamen ob eandem rationem intelligendus de factis otiosis. Prob. ergo min. verbum otiosum est, & dicitur tale, non quia in nullum, aut malum finem proximum ordinatur, sed quia non ordinatur in debitum finem: sed actus quoque indifferens non ordinatur in debitum finem; adeoque aequè, imò magis est vituperabilis, quam verbum otiosum. Prob. min. Finis delectationis & commoditatis sensibilis non est debitus, neque commensura-

tus naturæ rationali quâ tali: atqui actus indifferens juxta explicationem Adversariorum ordinaretur in finem delectationis, & commoditatis sensibilis: ergo, &, neg. primam & secundam min. cujus prob. maj. dist. Finis delectationis & commoditatis sensibilis non est debitus, neque commensuratus naturæ rationali quâ tali ad hoc, ut actus, qui elicitur propter talem finem, sit bonus ac honestus in genere moris, conc. maj. Ad hoc, ut sit indifferens, neg. maj. Negatur ergo, verbum vel opus factum ex aliqua indigentia aut commoditate, licet fiat cum delectatione naturali, esse otiosum, cum fiat ad sublevandam aliquo modo naturam, quamvis nullum finem honestum habeat. Unde Divus Bonaventura (quem Schola Scotistica non tantum quoad virtutes, ut aliqui eidem imponere videntur, sed etiam quoad doctrinam planè Seraphicam imitari semper conata fuerat) ad nostrum propositum in 2. Dist. 41. art. 1. q. 3. optimè sic loquitur: *Ad illud, quod obijcitur, quòd reddemus rationem de omni verbo otioso, dicendum, quòd otiosum non dicitur verbum, quia non sit ordinatum in finem solum, sed quia omni caret utilitate, dum tamen aliquam deberet habere: & inter tale otiosum & meritorium sive bonum cadit medium, quando aliquis facit aliquid, quod non est omnimoda utilitate privatum; nec tamen est ordinatum in Deum tanquam in finem ultimum: unde non dicitur homo esse otiosus semper, quando non*

laborat, sed tunc dicitur esse otiosus, quando non laborat, & deberet laborare. Frequenter tamen illa verba, quæ videntur esse inutilia, utilia sunt, dum ordinantur ad recreationē aliquam Spiritus, & exclusionem acediae. Sic etiam intelligendi sunt alij SS. PP. qui contrarij nobis videntur. Porro quæ utilitas licita sit, ut opus ab otiositate excusetur, pendet ex qualitate materiæ, & circumstantiarum.

73. Ob. 9. Idem actus à malitia recedere nequit, quin accedat ad bonitatem: sed actus, qui dicitur indifferens, recedit à malitia: ergo necessariò propter hoc accedit ad bonitatem. *Dist. maj.* Idem actus à malitia recedere nequit, quin accedat ad bonitatem vel strictè, vel largè sumptam, *conc. maj.* Quin accedat ad bonitatem semper strictè sumptam, *neg. maj.* Et sic concessa *min. dist. conseq.* ergo necessariò propter hoc accedit ad bonitatem largè sumptam, *conc. conseq.* strictè sumptam, *neg. conseq.* Cùm enim actus indifferens neque ex objecto, neque ex fine, neque ex alijs circumstantijs possit desumere aliquam bonitatem propriè & strictè talem in genere moris; adhuc tamen recedit à malitia, & dicitur bonus, in quantum non est malus, ut sæpiùs jam dictum est.

74. *Inst.* Artifex, quotiescunque operatur ut artifex, tenetur operari secundùm regulas artis, & eo ipso, quòd non operetur juxta illas, elicit actum defectuosum: ergo similiter homo, qui
est

est quidam artifex moralis, quotiescunque operatur modò humanò, tenetur operari juxta regulas rationis. Subl. sed regulæ rationis sunt solummodò de bono honesto, nempe communia illa principia, *bonum est faciendum, malum fugiendum*: ergo eo ipso, quòd homo non operetur juxta has regulas & communia rationis principia, elicit actum defectuosum. R. dist. conseq. Ergo similiter homo tenetur operari juxta regulas rationis vel positivè, vel negativè, conc. conseq. semper positivè, neg. conseq. Ideòque Adversarij per hoc tantùm probant, hominem teneri, ut nihil unquam velit, & operetur rationi contrarium: quòd etiam assequitur exercendo actum indifferentem; eo ipso enim sese conformat illi communi principio, *malum est fugiendum*.

75. Ob. 10. Operari modo bruti, est operari difformiter regulis prudentiæ, utpote dictantis, omnia esse ordinanda in finem congruum: sed qui hæret in bono delectabili, non respiciendò altiorem & honestum finem creaturæ rationali proprium, operatur modo & more bruti: ergo. R. Dist. min. operatur modo & more bruti, si non operaretur cum modo à regula rationis præscripto, conc. min. si operatur cum tali modo, neg. min. & conseq. Nam quòd bonum delectabile sit homini commune cum brutis, non infert, quòd ab homine, ut homo est, non sit licitè appetibile; quia adhuc in modo appetendi

illud propter se valdè differt à brutis, non solum, quia illud appetit liberè & cum discursu, sed etiam quia appetit cum modo à regula rationis præscripto, quòd nempè non appetat cum excessu, sed moderatè & sine notabili temporis dispendio. Unde gratis negatur, dari ullam operationem, quæ ad solam delectationem ordinetur tanquam ad ultimum finem, sed quòd ultra delectationem semper ordinari debeat ad aliquem finem commodum, & utilem naturæ: hoc, inquam, gratis negatur; quia in multis operationibus finis à natura institutus est sensuum oblectatio; licet ex intentione operantis hic quoque finis ad alios possit ordinari; tum quia, cum circa talia objecta versentur eò modò, quo sunt amabilia, nempè propter se; siquidem delectabile ut tale est bonum propter se expetibile, & non in ordine ad aliud, falsum est, operationes ob solam delectationem elicitas necessariò assumi debere ut media ad alium finem commodum, ac utilem naturæ: tum quia commodum, & delectabile non sunt distincta bona; nam ipsa delectatio est quædam naturæ commoditas, & è contrà: ideòque ipsamet excitatio, & exhilaratio Spirituum, ad quam ordinari dicuntur v. g. visio pulchri, & auditio concentus non est, nisi bonum quoddam delectabile ipsius naturæ: cum igitur hujusmodi actiones non sint necessariæ ad naturam conservandam, nec semper notabiliter utiles ad hunc eundem finem, ex alia quo-

quoque parte nullam ex objecto suo habeant malitiam, poterunt ob solam delectationem indifferenter exerceri.

76. Inst. Si dantur actus indifferentes in individuo, concedendum est, dari aliquoties actus singulares liberos & morales in homine, quorum Deus non haberet majorem curam, vel providentiam, quàm habet de actibus brutorum: sed hoc nullus dicet: ergo. Sequela major patet; quia Deus de actibus brutorum solum, habet providentiam pertinentem ad ordinem naturæ sine hoc, quòd ordinet illos ad præmium, quia non sunt boni, neque ad supplicium, quia non sunt mali. Prob. itaque min. In actibus liberis excedit homo animalia bruta: ergo illi specialiter subjacent providentiæ Divinæ. & neg. suppositum hujus argum. Nam sicut dictamen prudentiæ in homine aliquam curam gerit de actionibus quoque indifferentibus, quatenus præscribit modum & regulam eas exercendi, ut nimirum non fiant cum excessu, temporis dispendio, aut aliâ circumstantiâ pravâ, alioquin in sua indifferentia non permanerent, sed malè evaderent: non tamen de eis curat in ordine ad laudem vel præmium, quia sunt exigui momenti. Sic pariter dici poterit, Deum de illis specialem habere providentiam in eodem sensu; non tamen in ordine ad pœnam vel præmium, ut habet de actibus bonis & malis.

77. Ob. II. Qui putat, se licitè posse hîc &

nunc non ordinare suam actionem in ultimum finem, jam in hoc ipso, quod judicat esse licitum, concipit rationem ultimi finis: ergo ista operatio, quam cum tali judicio exercet, non erit indifferens, sed honesta ac bona. Antec. constat; illud enim intelligitur esse licitum, quod homini deliberatè operanti non nocet in ordine ad ultimum finem. Prob. conseq. vel operans ideò omittit suam actionem ordinate in ultimum finem, quia id est licitum, vel non movetur ex illo motivo? Si primum: ergo jam operatur honestè, quia reveretur ultimum finem, & metitur suas operationes ex illo, neque vult aliquid facere, quod sit contra illam. Si secundum: ergo jam despicit ipsum ultimum finem, ita enim agit, quantum est ex se, ut omitteret eam ordinationem, etiamsi non liceret: ergo talis operatio non est indifferens. R. Dist. ant. concipit rationem ultimi finis remotè, implicite & virtualiter, transf. ant. Proximè, explicitè & formaliter, neg. ant. & conseq. Hinc etiam conceditur, quòd operans talem ordinationem, omittat, quia id putat, sibi licitum esse, hoc est, permissum. Negatur tamen, quòd eo ipso jam operetur honestè; nam juxta dicta licitum latius patet, quàm honestum: & teste Doctore Gentium, *multa licent, sed non omnia expediunt.* Ideòque, si movetur ex hoc motivo, jam reveretur ultimum finem, & metitur suas actiones ex illo, quæ reverentia est negativa, quatenus non
vult

vult aliquid facere, quod sit contra illum. Ex hac tamen negativa reverentia non licet inferre operationem honestam, per quam Deo exhibetur non tantum negativa, sed etiam positiva reverentia. Ex quo similiter patet, ultimum finem, scilicet Deum, ab homine non contemni per hoc, quod agat deliberatè sine ordinatione sui actûs ad illum. Sed tunc solummodò incurrit talem contemptum, quando suo actui apponit conditionem ultimo fini repugnantem.

78. Ob. 12. Si darentur actus indifferentes in individuo, tunc ex his multiplicatis posset generari habitus: sed hoc est contra bonam Philosophiam; ergo, Maj. patet; quia non est assignabilis disparitas, cur non deberent admitti habitus indifferentes generati ex actibus indifferentibus, si darentur; cum admittendi sint habitus virtuosi generati ex actibus studiosis, virtuosis & bonis, atque habitus vitiosi generati ex similibus actibus. Prob. min. De natura habitûs est, ut bene vel malè disponat subjectum: sed habitus generatus ex actibus indifferentibus non posset bene vel malè disponere subjectum seu hominem: ergo ex multiplicatis actibus indifferentibus juxta bonam Philosophiam nequit generari habitus. Minor constat, cum habitus indifferens non possit illud tribuere, quod ipse non habet. Major prob. ex Philosopho, qui cap. de qualit. docet, omnes habitus voluntatis vel esse virtutes, vel vitia, afficeréque benè vel

malè objectum ; quia per habitus morales homo fit melior , aut deterior : ergo. R. neg. min. Nam Doctor Subtilis in 2. Dist. 41. q. un. §. *Ad Argumenta* , ait : *Ad aliud concedo , quòd ex similibus actibus generatur similis habitus , & ita ex multis actibus indifferentibus potest generari consimilis habitus ad consimiles actus in genere immobiliter inclinans : non tamen inclinatur ad eos , ut bonos , nec ut malos , sicut etiam ipse in se neque est bonus , neque malus , sicut nec etiam generatur ex actibus bonis vel malis.* Sic etiam habet in 4. Dist. 6. q. 10. §. *Ad quaestionem* : ut supra fol. 41. n. 37. jam citavimus. Quod & ipsa experientia docet ; siquidem multi talibus actibus assueti vix possunt ab eis abstinere , quod est evidens signum acquisiti habitus. Prob. maj. dist. De natura habitus vitiosi est , ut bene disponat subjectum , & habitus viciosi , ut malè disponat , conc. maj. De natura habitus indifferentis , neg. maj. Quia habitus inclinatur ad actus ejusdem rationis cum illis , ex quibus fuit generatus. Quare Philosophus in cit. loco intendebat solummodo agere de talibus habitibus , qui inclinant , ac faciunt ad talia opera , quibus laudem , vel vituperium promeremur.

79. Inst. In moralibus non constituitur habitus , nisi respectu objecti , quod habet specialem difficultatem : sed hanc non habent objecta indifferentia : ergo respectu talium non debent constitui habitus indifferentes , consequenter neque

neque actus. Prob. min. Objecta indifferentia à priori sunt, per quæ succurritur alicui indigentia naturæ: sed hæc nullam habent difficultatem, imò naturaliter ad ista inclinamur: ergo. 72. Rectorq. Argum. in Adversarios; quia ad plurima bona naturaliter inclinamur, & tamen respectu horum à priori sentimus difficultatem, quando circa illa actum elicere volumus. Deinde licet operans non tantam difficultatem habeat eliciendo actum circa objectum indifferens, sicut ille, qui tendit in objectum bonum præsertim arduum: Ex hoc tamen non sequitur, quod nullam omnino sentiat difficultatem. Tandem non solum respectu eorum actuum, ad quos habemus peculiarem difficultatem, sed etiam respectu eorum, ad quos non sumus omnino habilitati, concedi potest habitus: atque adeò, cum interdum aliqua major in nobis sentiatur promptitudo ad hæc opera ex frequenti usu, concedere etiam circa ea habitum aliquem, non est incommodum; hoc enim signum manifestum est habitus geniti.

80. Urgetur 1. Si darentur habitus indifferentes, essent incorruptibiles: sed hoc dici nequit; cum omnis habitus tanquam accidens sit corruptibilis: ergo. Prob. maj. Tales habitus nullum haberent contrarium se corrumpens; nec enim actus bonus nec malus contrariatur indifferenti, nec consequenter habitus: ergo. 72. neg. maj. sicut & prob. ant. quia actus & habitus malus
con.

contrariantur actui & habitui indifferenti. Insuper habitus etiam sola cessatione corrumpitur; talis enim est naturæ, ut non diu perseveret, nisi actibus foveatur: quod Scotus docere videtur in 4. Dist. 14. q. 1. §. *Dico ergo: his verbis: Quicumque etiam habitus, vel dispositio vitiosa derelinqueretur ex actibus, desineret esse post fluxum temporis, nisi firmaretur per frequentes actus.*

81. Urgetur 2. Actus indifferens juxta Scotum reducitur ad actum malum: ergo non est illi contrarius, consequenter neque habitus contrariantur sibi. Prob. ant. Omne vituperabile reducitur ad malum: sed actus indifferens juxta Scotum est vituperabilis: ergo actus indifferens reducitur ad actum malum. Prob. min. Scotus in Q. Q. Quodlib. q. 18. §. *De secundo Principali*, ait: *Actus autem neuter, sive indifferens, dum tamen sit in potestate agentis, imputatur, vel ut quodam modo vituperabilis, quia poterat ordine agere, vel saltem ut non laudabilis, & hoc propter defectum ejus, qui potuit laudabiliter egisse: ergo actus indifferens juxta Scotum est vituperabilis.* & Neg. ant. sicut etiam prob. min. Ad textum Scoti dicimus, quod nihil nobis contrarium contineat; quia Doctor Subtilis in loc. cit. ad secundum principale illius quaest. punctum, ubi quaeritur, utrum actus verè humanus ab eodem habeat, quod sit laudabilis vel vituperabilis, à quo habet bonitatem moralem vel malitiam? Respondet, v. *Ex hoc patet: Non ab eodem formali-*

maliter est actus bonus bonitate morali, & impu-
 tabilis: sed primum habet ex convenientia ad re-
 gulam, juxta quam debet elici; secundum ex eo,
 quod est in libero potestate agentis. Cùm itaque
 actus neuter, seu indifferentis sit pariter in potes-
 tate agentis, consequenter erit etiam imputa-
 bilis, non quidem strictè, sicut actus bonus &
 malus, sed tantùm largè; quemadmodùm habet
 bonitatem largè sumptam de qua vide plura q. 1.
 §. 3. fol. 30. n. 29. Hinc quando Doctor Subti-
 lis vocat actū indifferentem *vituperabilem*, non
 absolutè hoc dicit, sed cum hoc addito, *quodā mo-
 dō*, scilicet respectu actūs moraliter boni: seu po-
 tiùs dicitur *non laudabilis*, id est, negativè lauda-
 bilis propter hoc, quòd producens talem actum
 potuisset laudabiliter positivè egisse. Ex quo ta-
 men nondum sequitur, quòd sit propriè & stric-
 tè vituperabilis sicut actus moraliter malus.
 Atque hæc pauca sufficiant de actu huma-
 no indifferente,

P A R E R G A

De Actibus Humanis , Eorúm-
que regulâ tam intrinsecâ , quàm ex-
trinsecâ , nempe Conscientiâ & Legi-
bûs.

1. **M**oralitas , seu dirigibilitas passiva , per
quam actus humanus in genere moris
formaliter constituitur , non est aliquid
intrinsecum entitati physicae illius , nec forma ac-
cidentalitatis positiva. 2. Sed mera denominatio ex-
trinsecâ ab intellectu regulante derivata atque
derelicta in actu , qui dicitur humanus. 3. Mora-
litas ut sic Actûs Humani adequatè dividitur in
moralitatem bonitatis , indifferentiæ ac malitiæ ,
ita tamen , ut prima due sint veræ species univo-
cæ , non autem tertia. 4. Datur defactò in homi-
ne liberum arbitrium productivum actûs humani :
5. Quod non est distinctus aliquis habitus , facul-
tas , vel actus , sed formaliter ipsa potentia voli-
tiva. 6. De ratione liberi arbitrij est , ut cum om-
nibus ad operandum requisitis possit componere
actum , vel negationem ejus. 7. Movent quidem ,
non tamen necessitant liberum arbitrium hominis
ad producendum actum humanum non solum Deus ,
Angeli , Astra , & appetitus sensitivus ; 8. Verùm
etiam ipsum objectum. 9. Et quidem hoc semper
sub ratione aliqua boni. 10. Voluntarium pro-
priè dictum est , quod procedit à potentia volitiva
secun-

secundum inclinationem eius ex prævia cognitione
 intellectiva finis. 11. Involuntarium vero, quod
 provenit à voluntate contra inclinationem. 12.
 Ratio voluntarij & involuntarij non est aliquid
 intrinsecum actui, qui vocatur humanus. 13. Sed
 importat meram denominationem extrinsecam à
 potentia volitiva in actum à se positum deriva-
 tam, eundemque indispensabiliter afficientem. 14.
 Datur non solum voluntarium directum, & for-
 maliter tale. 15. Sed etiam indirectum, & vir-
 tuale, seu in sua causa. 16. Effectus in sua cau-
 sa voluntarius jam tunc imputatur, quando po-
 nitur causa. 17. Potest dari pura omissio libera,
 ac voluntaria sine omni actu voluntatis causaliter
 vel occasionaliter cum illa conjuncto. 18. Talis
 pura omissio non tantum potest esse moraliter pec-
 caminosa. 19. Verum etiam moraliter bona, ac
 meritoria præmij supernaturalis. 20. Licet vo-
 luntas humana in actibus elicitis nequeat violen-
 tiam pati. 21. Bene tamen in imperatis, in qui-
 bus violentia simpliciter causat involuntarium
 simpliciter. 22. Concupiscentia antecedens per
 se loquendò nunquam auget voluntarium, neque
 tollit vel simpliciter, vel secundum quid; sed tan-
 tum minuit. 23. Metus quicumque sive gravis,
 sive levis non causat involuntarium simpliciter;
 dummodo non ita perturbet rationem, ut libertas
 voluntatis in operando totaliter impediatur. 24.
 Metus gravis tunc excusat ab observatione non
 tantum legis humane, sed etiam Divine, ac na-
 turalis

ruralis positiva, quando ex illo, quod tali metu fieret, redundaret majus damnum, quam commodum in genus humanum. 25. Ignorantia antecedens tam juris, quam facti causat involuntarium simpliciter. 26. Ignorantia autem consequens causat voluntarium indirectum, & in sua causa. 27. Actus humanus desumit suam bonitatem vel malitiam essentialem ac primariam in genere moris ab objecto. 28. Secundariam verò & accidentalem à circumstantiis, potissimum à fine extrinseco. 29. Hinc nullus actus retinere potest suam bonitatem ex objecto desumptam, quando finis illum afficiens est malus. 30. Si actus est malus ex objecto, finis bonus non tollit simpliciter malitiam illius; sed aliquantulum tantum minuit. 31. Ille circumstantia tribuunt actui humano novam ac distinctam speciem bonitatis aut malitiae, quae afferunt novam specie conformitatem, vel difformitatem ad rectam rationem regulantem. 32. Ut objectum, ac circumstantia objectiva refundant bonitatem in actum, talis bonitas non tantum debet esse cognita ut talis, sed etiam expresse, formaliter ac directe volita. 33. Ad refundendam autem malitiam, sufficit, quod ista virtualiter & indirecte sit intenta. 34. Actus humanus externus superaddit interno bonitatem, vel malitiam distinctam. 35. Actus humanus malus, seu peccatum actuale formaliter non consistit in privatione gratiae. 36. Sed in privatione debite rectitudinis & conformitatis ad rectam rationem regulan-

gulantem. 37. Subjectum immediatum dictæ privationis non est voluntas peccantis, sed ipse actus peccaminosus, vel omissio illius. 38. Differentia seu distinctio specifica peccatorum in consideratione Theologica saltem à priori non rectè desumitur à differentia formali & specifica legum, seu præceptorum, quibus opponuntur. 39. Sed formaliter & proximè desumitur in ordine ad diversas specie rectitudines, quarum talia peccata sunt privationes. 40. Fundamentaliter verò & remotè potest colligi vel in ordine ad diversas specie virtutes, quibus opponuntur peccata; vel ad diversa objecta formalia; vel ad diversa præcepta ex varijs motivis obligantia. 41. Distinctio numerica peccatorum formaliter desumi quoque debet in ordine ad diversas numero rectitudines, quarum talia peccata sunt privationes. 42. Fundamentaliter autem in ordine ad multiplicationem, vel interruptionem moralem actuum peccaminosorum. 43. Multiplicatio actuum malorum sive precedentium, sive concomitantium, & subsequentium, si ordinantur ad ipsum actum principalem vel per modum dispositionis, vel complementi, non infert distinctionem numericam peccatorum. 44. Peccatum mortale ne quidem in ratione offense Dei consideratum includit intrinsecè & formaliter malitiam infinitam simpliciter. 45. Conscientia est dictamen, seu iudicium practicum intellectus dictans, quid hic & nunc agendum sit ut honestum, vel omittendum ut inhonestum. 46. Dividitur in re-

Etiam, erroneam, probabilem, dubiam, ac scrupulosam. 47. Quarum duæ ultima non merentur dici conscientia propriè dicta regulantes actum humanum. 48. Conscientia recta præcipiendò vel prohibendò ita obligat operantem, ut semper peccet, nisi illam in operando sequatur. 49. Tenemur positivè sequi conscientiam invincibiliter erroneam. 50. Vincibiliter verò erroneam solum negativè. 51. Licet sequi conscientiam iuxta opinionem vel intrinsecè, vel extrinsecè verè probabilem actum humanum regulantem, ita quidem, ut in concursu sententia probabilioris ac tutioris eligere & amplecti possimus sententiam minùs probabilem, minùsque tutam, quotiescunque agitur de honestate actùs, & operans aliunde non obligetur ad amplectendam probabiliorem & tutiorem. 52. Hinc nimium formidolosus esse videtur ille aliàs doctissimus Scotista in suis Thesisibus Theologicis hòc annò editis, dicens: Quando faciliter possemus amplecti opinionem attentis omnibùs circumstantijs certò notabiliter probabiliorem ac simul tutiorem, se non audere sequi opinionem minùs tutam, & notabiliter minùs probabilem. 53. Nunquam licet operari ex conscientia practicè, bene autem speculativè dubia; dummodò operans practicè ac verè judicet, illud, quod operatur, hìc & nunc sibi esse licitum. 54. Omnis Lex tam naturalis, quàm positiva, sive Divina, sive humana in actu voluntatis Legislatoris illam legem sancientis essentialiter consistit.

sistit. 55. *Leges civiles à supremo Principe pro pluribus Provincijs latae absque temporis determinatione non obligant, nisi facta promulgatione in singulis respectivè Provincijs.* 56. *Leges & Constitutiones novae Summorum Pontificum pro Universa Ecclesia latae, vel pro pluribus Provincijs non obligant vi solius promulgationis Romae factae, nisi oppositum in ipsa constitutione exprimat.* 57. *Sed debent in qualibet Diœcesi, vel Metropolitana Ecclesia solemniter promulgari.* 58. *Summo Pontifici competit quidem jurisdictio temporalis in Reges & Principes, Eorùmque ditiones, non tamen directè & ordinariè.* 59. *Summus Pontifex potest indirectè præcipere actus internos, qui cum externo sunt conjuncti.* 60. *Neutiquam autem directè.* 61. *Quelibet Lex humana, si verè habet rationem Legis, obligat in conscientia vel ad actum aut omissionem ejus, vel ad subeundam poenam.* 62. *Etiam secluso contemptu, & scandalò* 63. *Contra Constitutiones Pontificias, & Leges Civiles nunquam potest introduci consuetudo per actus formaliter peccaminosos.*

Omnia ad majorem DEI
Gloriam.

[The following text is extremely faint and largely illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the page. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to the title above.]

Quintus ad majorem D. P.

Quintus

①.

$$\begin{array}{r} 17 \\ 17 \\ \hline 1194 \\ 27 \\ \hline 289 \end{array}$$

ππ
π
42
26
78

Magnus
et lauda
bilis nimis

